

Linneuniversitetet

Institutionen för samhällsvetenskaper

Hur blir man feminist i Sällskapet? – Vägar till ett politiskt radikalfeministiskt fält

*Författare: Lisa Andersson
(la222fq)*

Kurs: 2SO30E

Handledare: Henrik Hultman

Termin: VT -14

***How does one become a politically active radical feminist?
– A position reserved for people with shared experiences?***

Lisa Andersson

Linnaeus University

This field study examines how politically active radical feminists have reached their position in a group called Sällskapet. The aim of the study is to examine different paths, with the purpose to gain understanding of how to become a politically active radical feminist. Also, processes of social recognition on the field are examined; what is recognized and what taste preferences and behaviors gain a lower value? The different paths to the feminist position have been examined through a qualitative method consisting of a mixture of interviews and participant observations. The question if the position in Sällskapet requires specific experiences has been analyzed through Pierre Bourdieu's theoretical framework, with a particular emphasis on the concept of habitus, symbolic- and cultural capital. The main findings of this study is that individuals who have experienced power related injustices have been able to require the right amount and the right kind of cultural capital that is necessary to be socially recognized in Sällskapet. Another significant ingredient on the path toward Sällskapet is the individuals relation to an introducer; a person who recognizes the individuals' compatible external attributes and way of acting, with the social rules and codes in Sällskapet.

Keywords: *radical feminists, trajectory, habitus*

Tack till Henrik

Jag vill ge ett stort tack till min handledare Henrik Hultman som har bidragit både med intressanta analytiska diskussioner, och också med rent formella tips som rör uppsatsens struktur. Att kunna bolla med Henrik har bidragit till att processen har känts rolig och givande, samtidigt som han har gett mig självförtroendet att fortsätta när arbetet känts svårt.

Innehållsförteckning

Inledning	5
<i>Bakgrund och problemformulering</i>	5
<i>Syfte och huvudfrågor</i>	7
Forskningsöversikt	8
<i>Forskning om feminister</i>	8
<i>Forskning om vägar till politiska fält</i>	9
<i>Gemensamma nämnare och kunskapsluckor</i>	10
<i>Vad innebär dessa gemensamma nämnare och kunskapsluckor för denna uppsats?</i>	11
Pierre Bourdieus fältteori	13
Undersökningsfrågor	17
Metod	19
<i>Undersökningsfrågorna</i>	19
<i>De vetenskapliga utgångspunkterna</i>	19
<i>Tekniska detaljer</i>	19
<i>Urval</i>	20
<i>Intervjuerna</i>	21
<i>Deltagande observation</i>	23
<i>Etiska överväganden</i>	24
Resultat och analys	27
<i>Erfarenheternas olika betydelse</i>	27
<i>Vägen från orättvisan till Sällskapet</i>	32
<i>”Här får man vara som man vill, det är liksom lite det som är grejen med oss.”</i>	34
<i>Känslan av att hitta hem</i>	39
<i>Att befinna sig på rätt sida av skiljelinjen</i>	41
<i>Sammanfattning</i>	43
Slutsatser	45
<i>Arvets betydelse</i>	45
<i>Orättvisan och dess betydelse</i>	46
<i>Inslussarens betydelse</i>	47
<i>Det kulturella kapitalet och dess betydelse för erkännande och misskännande</i>	47
<i>Vikten av att befinna sig på rätt sida skiljelinjen</i>	48
Referenser	50
Bilaga 1	52

Inledning

Bakgrund och problemformulering

Att se sig som feminist ses som självklart för vissa, för andra inte. Forskning om feminister har visat att det finns vissa faktorer som har betydelse för om en individ ska se sig som feminist eller inte. Grupper med hög utbildningsnivå samt kunskap om feministiska frågor eller teori positionerar sig i högre utsträckning som feminister än de som saknar denna kunskap, menar McCabe (2005: 494) och Aronson (2003: 919). Socioekonomisk bakgrund är en variabel där forskare funnit skilda resultat. Pamela Aronson visar att de arbetarklasskvinnor som ingick i hennes studie i högre utsträckning positionerade sig som feminister än medelklasskvinnorna, (Aronson, 2003) medan Beverly Skeggs funnit ett motsatt resultat (Skeggs, 1997). Slutligen konstaterar Catherine Harnois (Harnois, 2005) att socioekonomisk bakgrund inte verkar vara en variabel som korrelerar med feministiska åsikter. Det finns alltså en vetenskaplig konflikt där socioekonomiska faktorer tillskrivs olika stor betydelse beroende på studie. Detta är ett argument för att ämnet behöver studeras ytterligare, detta i kombination med andra variabler. I följande uppsats kommer frågan ”hur blir man politiskt aktiv radikalfeminist?” att undersökas. För att fördjupa kunskapen kring ämnet, och förhoppningsvis utveckla befintlig kunskap, kommer denna uppsats att ta hänsyn till deltagarnas hela bakgrund, och inte endast socioekonomiska faktorer. Genom att bredda begreppet ”bakgrund” är förhoppningen att få större förståelse för feministerna i studiens liv och därmed få förståelse för det fält där dessa är verksamma. Att även ta hänsyn till den specifika feministiska inriktning som gruppen i denna studie tillhör tros kunna bredda förståelsen kring hur olika typer av feminister når just sin position. Nödvändigheten av att ta hänsyn till den specifika feministiska inriktningen är något jag argumenterar för. Detta med stöd av dels den ovan nämnda vetenskapliga konflikt där socioekonomiska faktorer tillskrivs olika stort värde beroende på studie, men också på grund av de olika feministiska inriktningarnas fokus. Att vara feminist har olika betydelse för om inriktningen är exempelvis liberal eller radikal (se exempelvis Ritzer, 2009: 374ff).

I denna uppsats utgör politiskt aktiva radikalfeminister det empiriska materialet, gruppen där dessa finns kallas fortsättningsvis för Sällskapet. Hur blir man feminist i denna grupp? Är positionen tillgänglig för människor med olika bakgrunder eller är det istället vissa bakgrunder och habitus, ett begrepp som presenteras mer ingående nedan, som fordras för att nå hit? Det vill säga, finns det en eller flera

gemensamma nämnare hos de feminister jag studerar som i sociologisk mening är ett krav för att bli insläppt i gruppen? Påverkar dessa potentiella krav vilka individer som kan inta positionen i termer av att bli insläppt och erkännas värde i en sociologisk mening, och vilka som inte blir det?

För att kunna besvara uppsatsens fråga, ”hur blir man politiskt aktiv radikalfeminist?” krävs ett tillvägagångssätt där såväl bakgrundsfaktorer som fältspecifika koder och regler undersöks. För att få förståelse för hur man blir feminist i denna mening krävs inte bara kunskap kring de vägar som lett deltagarna fram till fältet. Även kunskap kring sociala koder och regler som präglar det fält de befinner sig på är också nödvändig för att få en helhetsbild av vad som krävs för att kunna befinna sig på det radikalfeministiska politiska fältet. Individers och grupperas smakpreferenser är, enligt Pierre Bourdieu, ett resultat av deras position i samhället (Bourdieu, 1984: 167). Med detta som argument undrar jag om individerna, som i denna uppsats har liknande smakpreferenser vad gäller kläder, musik, film etcetera, också har liknande erfarenheter och livsbanor? Att ta reda på vad dessa regler, koder och smaker består av kan bidra med kunskap om vilka komponenter som är mer eller mindre nödvändiga för att kunna utveckla ett politiskt medvetande, tillträda fältet, och även kunna bli erkänd av övriga medlemmar.

Tidigare forskning har i flera fall bortsett från det spektrum av feministiska inriktningar som finns. Sällskapet har en tydlig radikalfeministisk inriktning, detta dels enligt deras egna utsagor men även enligt hur sociologisk litteratur definierar radikalfeminism. Radikalfeminismen innebär en uppfattning om att män och kvinnor konstruerats socialt att ha olika positioner samhällets maktstruktur. Mannen har i detta samhälle mest makt, vilket innebär att mannen generellt sett är överordnad kvinnan. Maktstrukturen, eller patriarkatet, yttrar sig på flera sätt, bland annat genom våld. Inom radikalfeminismen uppmärksammas inte endast det fysiska våldet som innefattar sexuella övergrepp, våldtäkt, våld i hemmet etcetera, utan även det symboliska våld som innebär att män som grupp har makten att kontrollera kvinnor, vilket yttrar sig som sexuella trakasserier, normer för hur kvinnor ”ska” se ut, hur kvinnors sexualitet ”ska” se ut etcetera. Patriarkatet, menar radikalfeminismen, sätter alltså inte bara fysiska gränser för kvinnors inflytande och frihet, utan innebär även mer subtila gränser i form av strukturer i samhället. (Ritzer, 2009: 385), (Nationalencyklopedin, 2014)

Syfte och huvudfrågor

Syftet med uppsatsen är att utforska hur de vägar som lett fram till feministpositionen ser ut, med målet att få förståelse för hur man blir politiskt aktiv radikalfeminist samt vad som krävs för att man ska kunna bli erkänd på fältet. Kunskap kring feministernas bakgrunder, samt förståelse för de regler och koder som präglar gruppen ska undersökas. Denna kunskap ska användas för att besvara frågan om feministpositionen i Sällskapet fall är tillgänglig för individer med olika bakgrund och habitus eller om inträdeskraven tvärtom är snäva. Svar på dessa frågor kan bidra till en djupare förståelse för hur man blir politiskt aktiv radikalfeminist.

Sammanfattningsvis syftar alltså denna uppsats till att 1. Studera vägarna *till* det politiska radikalfeministiska fältet. Finns det några gemensamma nämnare i deltagarnas bakgrund? Delar de några erfarenheter? Kan dessa erfarenheter i sådana fall förklara deras plats i Sällskapet? 2. Studera de koder, regler och smakpreferenser som präglar fältet, vad erkänns?

Forskningsöversikt

I detta avsnitt kommer två typer av forskningsresultat att presenteras. Det första temat fokuserar på forskning om feminister, samt de faktorer som haft betydelse för feministernas position. Kunskap om dessa faktorer har hjälpt till att peka ut viktiga undersökningsfrågor och även bidragit med en förståelse för det fält jag har studerat. Det andra temat fokuserar på vägarna till politiska fält, det vill säga hur man etablerar en position där. De båda teman av forskning har tillsammans relevans för frågan ”hur blir man politiskt aktiv radikalfeminist?” eftersom de bildar en grundförståelse för uppsatsens ämne. I slutet av detta avsnitt kommer kunskapsluckor samt vidare användning för forskningsresultaten att sammanfattas.

Forskning om feminister

Janice McCabe visar i sin artikel att det främst är personer med ett liberalt politiskt synsätt samt personer med högre utbildning som positionerar sig som feminister (McCabe, 2005: 494). Att högre utbildningsnivå är en faktor som påverkar positioneringen är det flera andra forskare som slår fast (se till exempel (Aronson, 2003: 919), (Peltola, Milkie & Presser, 2004: 134) samt (Rhodebeck, 1996: 397)).

Negativa upplevelser i form av exempelvis sexuellt våld och sexuella trakasserier har påverkat respondenterna i Buschman och Lenarts artikel att inta ett feministiskt ställningstagande (Buschman & Lenart, 1996). Detta samband visar även Aronson i sin artikel (2003: 910-911). Buschman och Lenart menar, utöver sambandet mellan sexuellt våld och feministposition, att den forskning som slagit fast att personer som upplevt icke-traditionella könsroller i större utsträckning ser sig själva som feminister, är felaktig. Genom sin undersökning, där personer som levt i hem där arbetsdelningen varit jämställd och där könsroller varit icke-traditionella, men trots detta inte beskriver sig som feminister, har de kunnat nå denna slutsats. (Buschman & Lenart, 1996: 72).

I artikeln *Different Paths to Different Feminisms* beskriver Catherine Harnois att positionen som feminist varierar mellan svarta och vita kvinnor eftersom de feministiska frågor som ses som viktigast för respektive grupp är olika. Harnois menar inte att ”svart” och ”vit” avser hudfärg i en biologisk mening, utan att kvinnor från olika delar av världen har olika uppfattningar om vad feminism innebär eftersom de har olika historiska referenser. Olikheter mellan kvinnors uppfattning av

feminismen bör enligt Harnois inte ignoreras utan fler synsätt än det ”vita” måste ingå i forskningen av feminister och feminism. (Harnois, 2005)

En ytterligare faktor som anses ha betydelse för feministpositionen handlar om generation och ålder. I Schnittker, Freese och Powells artikel argumenteras det för att de som fötts någon gång mellan 1936 och 1955 har lättare att positionera sig själva som feminister jämfört med både äldre och yngre generationer. De som tillhör denna äldre generation har en skild syn på vad feminism innebär jämfört med både äldre och yngre generationer. Detta menar författarna är ett argument för att hävda att olika generationer har olika förhållande till politik och vad de olika sakfrågorna innebär. (Schnittker, Freese & Powell, 2003)

Beverley Skeggs visar i sin studie från 1997 att de arbetarklasskvinnor från Nordvästra England som ingick i studien inte ville positionera sig som feminister på grund av att positionen förknippades med icke-femininitet. Kvinnorna var angelägna om att vara just feminina, eftersom den egenskapen sågs som ett medel för att undslippa den arbetarklassposition de befann sig i. (Skeggs, 1997) Motsatt till Skeggs visar Aronson att det istället var de arbetarklasskvinnor som deltog i studien, som i högre utsträckning än medelklasskvinnorna positionerade sig som feminister. Denna vetenskapliga konflikt mellan socioekonomiska faktorer betydelse för feministpositionering utökas av Catherine Harnois argument om att socioekonomisk bakgrund inte verkar vara en variabel som korrelerar med feministisk attityd. Hon menar att tidigare forskning kritiserat feminismen för att rikta sig till en smal grupp av kvinnor, men att det synliga engagemanget bland såväl låginkomsttagare, svarta minoriteter och personer med låg utbildningsnivå tyder på att sambandet mellan socioekonomisk bakgrund och feminism inte är så okomplicerat (Harnois, 2005: 824).

Forskning om vägar till politiska fält

Forskning som kan relateras till uppsatsens problem handlar inte endast om feministisk sådan. Utöver de studier och artiklar som behandlat faktorer som påverkar individers eventuella feministposition, kan litteratur som behandlar livshistorier samt politiskt engagemang i bredare mening bidra med värdefulla insikter. Thorbjörn Nilsson publicerade år 1999 rapporten Vågen Fram till Kommunalrådsposten. I denna rapport berättar ett antal dåvarande kommunalråd om hur deras väg fram till posten sett ut. Studiens resultat visar för det första att kommunalråden under en lång tid varit aktiva inom politiken, för det andra att de vistats i miljöer som varit nära angränsande

till den politiska världen. Nilsson menar att på grund av att de hållit till i dessa miljöer, samt varit politiskt aktiva under en lång tid, har de kunnat lära sig de sociala spelregler som behöver behärskas för att nå kommunalrådsposten. (Nilsson, 1999: 13) Nilsson fastslår att det finns olika typer av vägar som leder fram till positionen, men att vanan av att vistas på det politiska fältet är den faktor som har störst betydelse. (Nilsson, 1999).

I studien ”Sextioåttor – Studie av en Politisk Generation” beskriver Svante Lundberg hur personer som varit politiskt aktiva runt år 1968 ser på sitt politiska engagemang idag (boken publicerades 1993) och vilka vägar de tagit i livet. Studien bidrar med förståelse för hur livsbanor hos politiska aktivister kan se ut. I studien redovisar Lundberg bland annat att 68:orna är en högutbildad grupp, där 30 av totalt 36 personer avlagt högskoleexamen (Lundberg, 1993: 213, 215). Valet av utbildningsinriktning bland deltagarna i studien varierar dock. De arbetar idag som programmerare, ekonomer, lärare, vårdanställda och kulturanställda (Lundberg, 1993: 211-212). Deltagarna i studien kom i vissa fall från socialistiska, i vissa fall från borgerliga hem, och deras föräldrar kom från såväl arbetar- som medelklass. (Lundberg, 1993: 26-27).

Gemensamma nämnare och kunskapsluckor

Ovan har forskning presenterats som på olika sätt kan relateras till frågan ”hur blir man politiskt aktiv radikalfeminist?”. I följande avsnitt kommer dels de faktorer som tidigare forskning har gemensamma att tydliggöras, dels kommer de kunskapsluckor som har kunnat identifieras med utgångspunkt i denna forskning att presenteras.

De studier som handlar om feminister, som presenteras ovan, har gemensamt att de tar liten hänsyn till de specifika feministiska inriktningar som är representerade i deras fall. Eftersom de inte redogör för vilken grupp av feminister som studeras finns en sannolikhet att flera olika inriktningar är representerade i samma undersökning. I och med att de bortser från den feministiska inriktningen existerar eventuellt den vetenskapliga konflikten kring exempelvis socioekonomiska faktorer betydelse som beskrivs i uppsatsens inledning. Medan flera betonar utbildningens roll, betonar andra betydelsen av upplevt sexuellt våld. Flera studier har gemensamt att de är överens om att socioekonomiska faktorer har betydelse, men deras olika utsagor om vilka socioekonomiska grupper som positionerar sig som feminister

vittnar om att det saknas kunskap om hur och i vilka fall dessa socioekonomiska faktorer har betydelse.

De kunskapsluckor som kan identifieras från ovanstående forskning är att det saknas forskning om politiska feminister. De feminister som studerats i ovanstående forskning är inte politiskt aktiva eller engagerade i de sakfrågor som feminismen pekar ut som viktiga. De är istället engagerade rent intellektuellt, vilket innebär att de ”endast” har intresse för feminismen som fråga. Tidigare forskning har heller inte studerat vägen till, och positionen på, varken det politiskt aktiva feministiska fältet, och i synnerhet inte det politiskt aktiva radikalfeministiska fältet.

De kunskapsluckor och den oenighet kring olika faktorerers betydelse motiverar denna uppsats fokus på aktiva radikalfeminister och deras väg *till* samt position *på* det politiska fält där de befinner sig. Även de resultat som tidigare forskning har gemensamma är väsentliga för uppsatsen eftersom de väcker nyfikenhet för vidare frågor som behöver ställas på vägen mot svaret på frågan om hur man blir politiskt aktiv radikalfeminist. Dessa resultat har varit en viktig del av problemformulering, formulering av intervjufrågor, formulering av undersökningsfrågor samt möjliga förklaringar i studiens analysstadium. Dessa startpunkter har i vissa fall, som för formulering av problemformulering och hypoteser, visat sig vara fruktbare. Gällande analys och resultat har dock det specifika fallet visat sig vara omöjligt att passa in i redan befintliga kategorier och förklaringar, vilket innebär att tidigare forskningsresultat endast ska ses som just startpunkter och underlag, och inte färdiga mallar under vilka denna uppsats resultat ska sorteras in i.

Vad innebär dessa gemensamma nämnare och kunskapsluckor för denna uppsats?

Forskning om fält där radikalfeminister är aktiva har, som nämnts ovan, utelämnats av tidigare forskning. Genom att studera detta fält kan frågor som rör interna relationer mellan feminister och deras väg till fältet besvaras. Utöver detta kan denna uppsats, genom att undersöka en grupp med enhetlig feministisk inriktning, tillföra ytterligare kunskap kring socioekonomiska faktorerers påverkan på feministpositionen. I uppsatsens inledning beskrivs den konflikt där socioekonomiska faktorer tillskrivs olika förklaringsvärde beroende på studie. Socioekonomiska faktorerers betydelse för positionen på det politiskt aktiva radikalfeministiska fältet kan eventuellt skilja sig från samma faktorerers betydelse för platsen på exempelvis det

politiskt aktiva liberalfeministiska fältet. Harnois artikel visar att feminismen inte är entydig utan att dess innebörd och agenda varierar beroende på kontext.

De resultat som Lundberg presenterar ansluter sig till bland annat Harnois argument om att klass och socioekonomisk bakgrund verkar ha liten betydelse för politisk position. Eftersom Sextioåttorna tillhör samma politiska färg, har vissa alltså trotsat föräldrarnas politiska åsikter, medan andra gått i deras fotspår. Trots att Lundbergs studie inte handlar om feminister, behandlar den ändå individer som i flera avseenden är mycket lika deltagarna i Sällskapet. Ett feministiskt synsätt ligger inte långt från de politiska åsikter som denna grupp representerar. Att personerna var aktiva runt 1968 och framåt har sannolikt också betydelse för hur feministiska frågor hanterades. Eventuellt hade samma personer, om de varit som mest aktiva runt 2014, haft en tydligare feministisk inriktning. Detta är endast spekulationer, dock grundade på hur partier liknande de i Lundbergs studie formulerar partiprogram och så vidare idag. (Vänsterpartiet, 2014)

En avslutande kommentar är att de resultat från tidigare forskning som presenterats ovan eventuellt kan appliceras även på politiskt aktiva radikalfeminister. I ett sådant fall kan generaliseringsnivån för kunskap om feminister höjas, och en djupare förståelse för vilka faktorer som är viktiga att ta hänsyn till då ämnet studeras kan breddas inte endast till feminism i vardaglig mening, utan även till politisk sådan. Om tidigare forskningsresultat visar sig ha lågt förklaringsvärde för denna uppsats resultat kan behovet av att ta hänsyn till olika feministinriktningar motiveras. Detta redogörs ytterligare för i uppsatsens analys och slutsatser.

Pierre Bourdieus fältteori

I detta avsnitt kommer Pierre Bourdieus fältteori att presenteras, detta med fokus på begrepp som är relevanta som tolkningsverktyg för att få förståelse för denna uppsats specifika frågor. För att förstå hur man kommer in i den politiska, radikalfeministiska världen, vilka regler som finns där och vad dessa har för funktion, samt hur deltagarnas politiska intresse utvecklats kan med hjälp av Bourdieus teorier bidra med en djupare förståelse. Bourdieus teorier används därmed som ett analytiskt verktyg genom processen för att kunna besvara uppsatsens frågor. Utöver detta har Bourdieus teori, tillsammans med tidigare forskning, hjälpt till att formulera undersökningsfrågor samt konkreta frågor och inriktningar vid intervjuer och deltagande observation. I uppsatsens analysavsnitt kommer Bourdieus teori att användas för att tolka det empiriska materialet och kunna dra slutsatser om uppsatsens två huvudfrågor som presenteras i avsnittet ”syfte och huvudfrågor”.

För att få en grundförståelse för Bourdieus huvudargument, det vill säga att individens position i samhället är direkt sammanlänkad med dennes habitus, kommer nedan flera begrepp samt relationer mellan dessa att presenteras. För att förstå hur man blir politiskt aktiv på det radikalfeministiska fältet krävs en förståelse för bakgrundens betydelse för individens nuvarande position. Med hjälp av Bourdieus fältteori kan denna förståelse öka.

Bourdieu menar att individer till viss del ärver föräldrars sociala sätt att vara. Något som han ofta återkommer till är utbildningens betydelse för individens position i samhället. Han menar att utbildning inte bara kan bidra till rent ekonomiska framgångar, utan att även kulturella kunskaper och intressen kan förvärfvas genom utbildning. Föräldrar som besitter ett högt utbildningskapital för vidare de kulturella vanor som enligt Bourdieu följer utbildningsnivån. (Bourdieu, 1984: xx, xxiv). Föräldrars barn bär genom uppväxten med sig en uppsättning inneboende kunskaper om regler för hur man betar sig och handlar i olika situationer, samt referenser för vad som anses vara god och dålig smak. En familj med lågt kulturellt kapital (där utbildningsnivå är en komponent) skiljer sig därmed från en familj med högt kulturellt kapital eftersom dessa individers sociala sätt att vara är olika. Med Bourdieus begrepp betyder detta att deras habitus skiljer sig från varandra. (Bourdieu, 1984: 166) Olika smakpreferenser, till exempel gällande konsumtion av kultur, kläder, resor etcetera, som är en följd av habitus, är en synlig effekt av den distinktion som råder i samhället och som innebär att olika grupper av individer befinner sig på olika positioner i

samhällets sociala och ekonomiska hierarki. (Ibid) Bourdieu argumenterar för att dessa olika positioner rent socioekonomiskt också innebär att dessa individer befinner sig på olika positioner i övrigt. Familjen med lågt kulturellt kapital har arbeten, fritidssysselsättningar, bostadsområden och så vidare som är skilt från familjen med högt kulturellt kapital. (Bourdieu, 1984: 167)

En individs inlärd sätt att vara, som alltså till viss del ärvs från föräldrars tillgång till kapital, kallar Bourdieu för habitus. Detta habitus som en individ är bärare av är mycket likt andra individers habitus vars totala kapitalsammansättning liknar varandra. Detta innebär att individer på olika geografiska platser i samhället kan ha ett liknande sätt att vara eftersom det är den totala kapitalsammansättningen som styr en individs habitus. Detta habitus genererar praxis, vilket innebär att personer med liknande habitus också har liknande sätt att handla och utföra saker på (Bourdieu, 1984: 167). Bourdieu menar att olika habitus är mer eller mindre förenliga med olika fält i samhället. Ett fält definieras enligt denna teori som en slags social arena där deltagarna/individerna kämpar om de fördelar som finns på fältet, detta för att bli framgångsrika på fältet och vinna status. Ett fält är präglad av de olika individernas totala kapitalsammansättning, vilket innebär att kampen om status är lika aktuell på ett fält präglad av såväl låg som hög kapitalsammansättning. (Bourdieu, 1984: xxi) En individ med högt kulturellt, ekonomiskt och socialt kapital har med stor sannolikhet lättare att läsa av de koder och regler som präglar ett fält där individer med liknande habitus vistas, än på ett fält där den totala kapitaluppsättningen är låg. Detta är enligt Bourdieu de mekanismer som skapar uppdelningar mellan olika grupper i samhället. Tillgången på kapital bestämmer hur en individ gör sina val, hur denne tänker, vad den har för åsikter med mera. (Bourdieu, 1984: 95)

Enligt Bourdieu är individers smakpreferenser ett resultat av det habitus de är bärare av och de fält de befinner sig på (Bourdieu, 1984: xxii, 173-174). Att medlemmarna i ett visst sällskap har liknande smak vad gäller klädval, kulturella vanor, resor etcetera är alltså enligt Bourdieu ingen slump utan ett uttryck för deras gemensamma erfarenheter och positioner i samhället. Här kan en ytterligare kapitalform, symboliskt kapital, diskuteras och bidra med analytiska insikter. Det symboliska kapitalet kan beskrivas som den kapitalform som erkänns värde i ett visst sammanhang (Broady, 1990: 171). Det är också olika kapitalformer, det vill säga kulturellt, ekonomiskt eller socialt, som tillskrivs olika värden på olika fält. På vissa fält tillskrivs det ekonomiska kapitalet störst värde medan det sociala kapitalet

tillskrivs störst värde på andra fält. Det symboliska kapitalet är alltså en kapitalform som bestäms inom varje fält, vad som erkänns värde på ett fält gör det inte på ett annat. Att vara bärare av det symboliska kapital som är givet fältet är en förutsättning för att kunna få ökad status. Att veta vilka sociala koder som präglar fältet är alltså en förutsättning för att kunna vinna de fördelar som finns på fältet. Om deltagarna på ett fält har vissa liknande smakpreferenser kan det argumenteras för, med stöd av Bourdieu, att deltagarna även befinner sig på liknande positioner i samhället. (Bourdieu, 1984: 170) Att undersöka vad som erkänns värde kan hjälpa till att förstå de koder och regler som präglar fältet, och som deltagarna måste förhålla sig till för att erkännas värde och bli en fullvärdig medlem av fältet. Detta är i sin tur en förutsättning för att förstå fältet i sin helhet.

Erkännande och misskännandeprocesser är, menar Bourdieu, inte ”sanna” eller ”eviga”. Enligt Donald Broadys tolkning menar Bourdieu att vad som är symboliskt kapital ”... vilar på grupperns trosföreställningar” (Broady, 1990: 171). Detta innebär att det symboliska kapitalet kan variera mellan olika grupper, trots att deras kapitalsammansättning liknar varandra. Det innebär också att det krävs en förståelse för den specifika gruppen för att förstå vad som erkänns och vad som misskänns. Motsatt till beteenden, titlar, ägodelar etcetera som tillskrivs värde i en grupp, finns det exempel på ovanstående som istället misskänns. Att behärska koder för erkännande, samt undvika sådant som misskänns är därmed väsentligt för gruppmedlemmen. (Ibid) Dessa sammantagna strukturer som präglar ett fält och som internt bestämmer fältets gemensamma föreställningar om vad som är rätt/fel, bra/dålig smak och så vidare kallar Bourdieu för doxa. (Bourdieu, 1984: xviii ff.)

”Förmågan” att erkännas på ett fält avgörs inte genom en observant blick från deltagaren, som på så sätt skulle kunna lära sig vad som erkänns och misskänns. Istället menar Bourdieu att den som inte kan de koder som präglar fältet inte kan det på grund av att denne inte har den kunskap, förvärvat genom livet, som krävs för att kunna avgöra vad som erkänns och misskänns. En individ som har ett skilt habitus från de som utgör gruppen kommer alltså heller aldrig att bli en fullvärdig medlem av denna grupp. Även om denne anstränger sig för att lära sig fältspecifika regler och koder krävs ett förvärvande av en specifik typ av kapital för att kunna, i sociologisk mening, släppas in och erkännas på fältet. (Bourdieu, 1984: xxv-xxvi)

En sista aspekt av Bourdieus teori som är viktig att redogöra för i förhållande till denna uppsats är motsättningen mellan å ena sidan de grupper som har stor

tillgång till ekonomiskt kapital, och å andra sidan de grupper som har stor tillgång till kulturellt kapital. Att förespråka ekonomiskt kapital i grupper där det kulturella kapitalet utgör den största delen av den totala kapitalsammansättningen misskänns och vice versa. (Broady, 1990: 174) I uppsatsens avsnitt ”resultat och analys” beskrivs ett exempel där vikten av att befinna sig på ”rätt sida skiljelinjen” illustreras.

Kort sagt har individers levnadsvillkor, sociala arv och erfarenheter betydelse för dessas livsstil, preferenser och åsikter. Detta är anledningen till att denna uppsats ställer frågor både om individens uppväxt och dennes situation idag. Deltagarnas praxis är enligt Bourdieu ett resultat av deras habitus, som i sin tur är ett resultat av föräldrars habitus.

I detta avsnitt har Pierre Bourdieus fältteori introducerats och presenterats med utgångspunkt i uppsatsens specifika fokus. I nästa avsnitt, ”undersökningsfrågor” kommer frågor som utgår dels från denna teori, dels från tidigare forskning att presenteras. Dessa frågor fördjupar de två huvudfrågor som presenterades i uppsatsens inledning och syftar till att bredda förståelsen av dessa.

Undersökningsfrågor

I detta avsnitt kommer undersökningsfrågor att presenteras för att senare i processen komma till användning för såväl formulering av intervjufrågor, fokus för observation samt inspiration för analys. Ambitionen har varit att ha ett kritiskt förhållningssätt till frågorna, vilket har inneburit att de fungerat som en ram att både hålla mig inom och utanför. Att utmana teoretiska perspektiv och tidigare forskning har varit väsentligt för att kunna nå en djupare förståelse, en förståelse som både inkluderar och träder utanför teoretiska perspektiv.

För att kunna få svar på uppsatsens två huvudfrågor; ”1. hur ser vägarna till det politiska radikalfeministiska fältet ut? Finns det några gemensamma nämnare i deltagarnas bakgrund?” Samt ”2. vad erkänns och vad misskänns på fältet? Vilka sociala koder, regler och smakpreferenser präglar fältet?”, har ett antal undersökningsfrågor konstruerats. Dessa frågor fördjupar uppsatsens huvudfrågor och är formulerade med hjälp av tidigare forskning och sociologisk teori. Genom att bryta ned de två huvudfrågorna i mindre komponenter är förhoppningen att täcka flera av de områden som de innehåller.

En första samling undersökningsfrågor utgår från Bourdieus argument, se teoriavsnitt ovan. Med hänsyn till argumentet om att individer med lika habitus även befinner sig på lika positioner i samhället är en intressant undersökningsfråga huruvida deltagarnas habitus i Sällskapet skiljer sig åt eller inte. Befinner de sig i Sällskapet på grund av deras likartade kapitalvolym eller finns det andra skäl till deras position i gruppen? En andra undersökningsfråga inom samma område är huruvida deltagarnas feministiska tankar och idéer kan härledas ur deras uppväxtmiljö. Spelar föräldrarnas politiska hållning in? Har deltagarna växt upp i hem som varit normbrytande beträffande könsroller och arbetsdelning? Ett resonemang grundat på Bourdieus habitusbegrepp vore att deltagarna lärt sig att kritiskt förhålla sig till rådande normer genom deras uppväxt, och att detta förhållningssätt förklarar deras position i Sällskapet. Utöver frågor som rör föräldrars politiska hållning samt förhållningssätt till normer om arbetsdelning i hemmet och så vidare, är det intressant att ställa frågan om diskussioner kring feminism, jämställdhet och genus haft en given plats i deltagarnas uppväxt. Behärskar dem de sociala koderna i Sällskapet eftersom de, genom sin uppväxt, lärt sig att diskutera frågor som även diskuteras i Sällskapet? Har de vidare konsumerat den typ av kultur som erkänns värde i Sällskapet genom sin uppväxt och därmed är bekanta med de kulturella vanor och smaker som Bourdieu

argumenterar för är sammankopplade till en viss position i samhället? För att ställa ytterligare en fråga relaterat till ovanstående stycke är det relevant att undersöka om deltagarnas bakgrund innehåller vissa gemensamma komponenter som kan förklara deras plats i Sällskapet? Det vill säga, befinner de sig i Sällskapet för att de är lika varandra gällande kapitalvolym, habitus och erfarenheter i livet? Enligt Bourdieus teori är ett relevant antagande att deltagarna har lika/liknande habitus och därmed befinner sig på den position i samhället som de gör. Stämmer detta samband i deltagarna i Sällskapets fall? Finns förklaringen till deras position i komponenter som rör uppväxt och social position i samhället?

Utöver Bourdieus fältteori finns det andra frågor som är relevanta att ställa för att hitta ett fokus och en riktning att gå efter när undersökningen på fältet genomförs. I den forskningsöversikt som presenteras ovan framgår det att vissa forskare argumenterar för ett samband mellan en individs feministposition och upplevt förtryck. Är detta något som bekräftas i deltagarna i Sällskapets fall? Är en möjlig förklaring att upplevelser som rör patriarkala strukturer och dessas effekter påverkar deltagaren på så sätt att denne söker tröst/skydd i feminismen? Får deltagaren, genom sina negativa upplevelser, förståelse för icke jämlika strukturer i samhället över lag och söker därför sig till Sällskapet? Utöver frågor som rör negativa upplevelser av sexuellt våld och/eller förtryck finns det flera andra faktorer som tidigare forskning funnit betydelsefulla, som hjälper till att formulera fler undersökningsfrågor. Är exempelvis utbildningsnivån, antingen hos individen själv eller i dennes familj, hög? Tidigare forskning argumenterar för att det finns ett samband mellan högre utbildningsnivå och feministposition. Hur ser detta ut i deltagarnas fall? Avviker deras fall från forskningen eller är utbildningsnivå en betydelsefull faktor?

I detta avsnitt har uppsatsens två huvudfrågor fördjupats. I nästa avsnitt, ”metod”, kommer de tillvägagångssätt som använts för att få förståelse för de två huvudfrågorna att presenteras. De två huvudfrågorna, tillsammans med de fördjupade undersökningsfrågorna som presenterats här har haft direkt betydelse för de metodval som beskrivs i nästa avsnitt.

Metod

I uppsatsens inledning formulerades två huvudfrågor som behöver studeras för att kunna besvara hur man blir politiskt aktiv radikalfeminist. I detta avsnitt kommer de tillvägagångssätt som använts för att kunna besvara dessa frågor att motiveras samt redogöras för. För att kunna svara på den första frågan; ”finns det några gemensamma nämnare i personernas liv? Delar de några erfarenheter?”, har en biografisk, semistrukturerad intervjumetod använts. För att kunna svara på den andra frågan; ”Vilka sociala koder och regler erkänns på fältet?”, har deltagande observation använts. Även en kort beskrivning av tekniska detaljer kring genomförandet av studien samt urvalskriterier presenteras. Till sist diskuteras de etiska överväganden som rör denna uppsats.

Undersökningsfrågorna

De undersökningsfrågor presenterades i föregående avsnitt har tjänat som utgångspunkt för formulering av konkreta frågor att ställa på fältet, både vid intervjuer och vid deltagande observation. Eftersom frågorna är skapade ur vetenskapliga resonemang är de väl motiverade att använda som en blick att styra undersökningen från. Frågorna ska inte ses som en definitiv mall under vilken empiri från fältet strikt ska placeras inom, utan snarare som en utgångspunkt och ett fokus som är av betydelse för att kunna ställa relevanta frågor på och om fältet.

De vetenskapliga utgångspunkterna

De båda avsnitten ”forskningsöversikt” och ”Pierre Bourdieus fältteori” har haft viktiga metodologiska betydelser. Teorier och resultat har använts både som tolkningsverktyg i uppsatsens analys samt som teoretisk bas genom vilken specifika frågor vid exempelvis intervjuer formulerats. Tidigare forskning samt teori har bidragit med ett preliminärt fokus där dess resultat fått styra inledande steg och frågor på fältet.

Tekniska detaljer

Under arbetets gång har sex enskilda intervjuer genomförts. Fyra av dessa har ägt rum i de lokaler där Sällskapet håller sina möten. Två har genomförts i offentliga miljöer utan risk för avlyssning av andra personer. Intervjuerna tog en dryg timme vardera.

Av totalt sex personer är två män, och fyra är kvinnor. Deltagarna är mellan 17-22 år gamla och är födda och uppväxta i Sverige.

För att ha möjlighet att i efterhand studera genomförda intervjuer har dessa spelats in och transkriberats. Att studera intervjuer i skriftligt format har varit av stor vikt eftersom det därigenom varit möjligt att sortera och analysera det empiriska materialet.

Utöver intervjuer har fyra tillfällen då Sällskapet hållit möten observerats. Dessa möten har pågått i cirka 2,5 timme per tillfälle. Även under dessa har vissa verbala sekvenser spelats in och transkriberats i efterhand, detta för att istället kunna lägga fokus på anteckningar om rörelsemönster, yttre attribut samt rummets utformning. Gruppens sammansättning av personer skiftade från möte till möte, och vid olika tillfällen uppstod nya bekantskaper. De personer som inte ville vara en del av studien uteslöts att anteckna något om. Totalt studerades nio personer varav sex av dessa intervjuades.

Urval

För att kunna besvara hur man blir politiskt engagerad radikalfeminist har det funnits vissa kriterier som deltagarna behövt uppfylla. De urvalskriterier som funnits har varit att deltagarna tydligt positionerar sig själva som feminister, samt att de är politiskt, kontinuerligt aktiva i Sällskapet. Genom Sällskapets tydliga feministiska prägel ansågs gruppen stämma väl överens med de kriterier som formulerats. Ett ytterligare urvalskriterium ha varit att gruppens medlemmar tillhört en enhetlig feministisk inriktning. Den feministiska inriktningen i sig har inte varit ett avgörande urvalskriterium. På grund av exempelvis liberalfeminismens och radikalfeminismens skilda värderingar och förespråkade åtgärder (se till exempel Ritzer, 2009: 379- 382, 385-386) skulle uppsatsens resultat eventuellt varit mer spretiga om deltagare tillhört olika feministiska inriktningar. De hade därmed inte utgjort en enhetlig grupp, vilket skulle kunna fått konsekvenser för uppsatsens slutsatser. Detta är viktigt att poängtera eftersom ytterligare forskning skulle kunna visa på att vägen till att bli feminist ser olika ut för olika feministiska inriktningar. Genom att studera en så förhållandevis liten social grupp som Sällskapet, kan den förståelse för de sociala processer, livsberättelser och habitus som präglar gruppen förstås som en produkt av de strukturer de påverkas av. Det är därför troligt att uppsatsens resultat kan bidra med

förståelse även för andra liknande grupper, även om detta inte är det huvudsakliga syftet.

När den sociala enheten valts och kontaktats påbörjades urvalsprocessen bland medlemmarna i gruppen. Genom deltagande observation både före, under och efter perioden då intervjuerna utfördes kunde deltagarnas uttalanden om deras feministposition observeras, analyseras och ifrågasättas. Efter att ha försäkrat mig om att samtliga deltagare inte bara säger sig vara radikalfeminister, utan också genom diskussioner ”bevisat” sina feministiska åsikter kunde det intervju-material som insamlats och skulle insamlas tolkas som trovärdigt.

Intervjuerna

Intervjuerna har genomförts med målet att ta vara på varje individs egen beskrivning av dennes erfarenheter, istället för att ställa alltför standardiserade frågor som en enkät kunnat användas till. Deras val av vad som har fått ta störst utrymme säger något om vad som präglat deras liv till stor del.

För att komma åt deltagarnas livsberättelser och erfarenheter har en socialt bekväm situation krävts där de öppet har kunnat berätta om sina liv. Detta har varit viktigt dels på grund av etiska skäl, men även på grund av att en bekväm intervjusituation leder till ett ökat förtroende för mig som forskare, vilket i sin tur har lett till att deltagarna kunnat öppna sig. (Dalen, 2007: 38-39) Den socialt bekväma situationen har uppnåtts genom att ägna de första minuterna åt att prata om vardagliga händelser och förbereda fika. För att få en bild av varje deltagares habitus och erfarenheter har intervjuer av en biografisk karaktär varit lämpliga där frågor om familj, uppväxt, skola, intressen, politisk hållning, erfarenheter och åsikter har ställts. Intervjuguiden som använts återfinns i bilaga 1.

Den intervjuguide som formulerats har utgått från Pierre Bourdieus och Daniel Bertauxs teoretiska ramverk på så sätt att intervjuteman och frågor inspirerats av och tagit utgångspunkt i dessa. Ett bra sätt att strukturera intervjuer på enligt Bertaux är att ha strikt strukturerade frågeformulär eftersom jämförbarheten mellan olika intervju-personer är möjlig (Bertaux, 1983: 19). Genom en välstrukturerad guide har samma frågor ställas till samtliga deltagare, det har dock funnits utrymme för att tolka dessa frågor på olika sätt. Att ställa frågan ”kan du berätta om din familj?” kan tolkas på olika sätt och på så sätt kan deltagaren själv få välja vad som ska få ta mest utrymme och fokus. Bourdieu har fungerat som utgångspunkt på så sätt att hans

teorier bidragit till konkreta frågor på fältet, där sambandet mellan uppväxt och nuvarande samhällsposition påvisas. Utöver Bourdieus och Bertaux stöd har även resultat från tidigare forskning använts för att formulera intervjufrågor. Ett liknande tillvägagångssätt användes för deltagande observation som metod.

Den intervjuform som använts har varit semistrukturerad, det har alltså funnits teman där förutbestämda frågor ställts till samtliga intervjupersoner (Dalen, 2007: 30-31). Under intervjuerna har det, som den semistrukturerade formen tillåter, även lämnats utrymme för att tala om andra ämnen än de förutbestämda. I de flesta fall har dessa ostrukturerade partier, som i de flesta fallen handlat om feministiska sakfrågor, varit av betydelse främst för intervjuklimatet snarare än för empiri. Samtidigt som Bourdieu och Bertaux har formulerat de ramar som avgränsar uppsatsens frågeställningar har målet även varit att försöka stiga utanför dessa. Detta har gjorts genom att ställa breda frågor, där det lämnas utrymme för empiriska överraskningar, något som Dalen förespråkar (Dalen, 2007: 30).

Utöver de frågor som presenterats ovan har ett fiktivt scenario konstruerats. Scenariot består av en situation där en ny deltagare vill bli medlem i Sällskapet. Scenariot citeras här ordagrant: *"Vi säger att en ny person vill ansluta sig till Sällskapet. Du vet om att den här tjejen kommer att vara med på nästa möte men du vet inte mer än så. Den nya tjejen kommer in i rummet. Hon är klädd i vita tights, höga klackskor, mycket smink, korkskruvslockar i håret och en handväska. Vad är dina spontana tankar om den nya deltagaren?"*. Scenariot konstruerades efter det att jag kunnat studera de mest synliga smakpreferenserna som fanns i gruppen. Tjejen är medvetet konstruerad som raka motsatsen till övriga deltagares synliga smakpreferenser. Detta är bedömningar baserade på min personliga tolkning av fältet och visade sig bidra till intressant empiriskt material. Scenariot användes för att studera vilken funktion de smakpreferenser som präglar gruppen har. Frågan om det är möjligt för individer med olika smakpreferenser att släppas in i gruppen i sociologisk mening eller om inträdeskraven är relativt snäva har med empiri från dessa scenarier kunnat bidra till värdefulla slutsatser och analyser.

Något som varit av betydelse för access till fältet har varit mina egna feministiska åsikter. Deltagarna har engagerat berättat om sina erfarenheter och åsikter, utan att ha verkat vara oroliga för att jag ska föra dem bakom ljuset. Att avslöja min position kan även ha bidragit till att deltagarna eventuellt känt sig pressade att berätta om sina feministiska åsikter. Pierre Bourdieu, som citeras i Dalen (2007) menar att *"bara den som själv har varit arbetslös kan genomföra en trovärdig*

intervjustudie av arbetslösa” (Dalen, 2007: 19). Detta eftersom deltagarens och forskarens positioner i samhället annars riskerar att skilja sig åt, vilket kan vara ett hinder i den kommunikation och förståelse som sker mellan de två. (Ibid) Att avslöja min feministiska ståndpunkt tror jag därför har bidragit till fler fördelar än nackdelar.

Under intervjuerna har strategier använts för att få deltagarna att känna sig trygga. För det första har de blivit garanterade anonymitet, detta tillsammans med information om övriga Forskningsetiska Principer (Vetenskapsrådet, 2014). För det andra har min roll varit att lyssna och visa intresse av deltagarnas berättelser. Före det att de enskilda intervjuerna påbörjades hann jag besöka två Sällskapet-möten. Detta bidrog till att rollen som total främling avtog. Förhoppningen är att dessa strategier bidragit till den trygga stämning som präglat intervjuerna, där deltagarna kunnat tala fritt och personligt.

Deltagande observation

För att kunna studera fältspecifika regler och koder har iakttagelser av deltagarnas interaktioner på fältet varit av stor betydelse. Metoden har även varit betydelsefull för att själv få uppleva de sociala regler som måste följas för att få erkännande på fältet. En viktig poäng som Fangen och Sellerberg tar upp, och som har haft betydelse för uppsatsens analys och resultat, är att observationer möjliggör att fler perspektiv än de deltagarna återger vid intervjuer redovisas. (Fangen & Sellerberg, 2011: 40) Intressanta skillnader mellan hur deltagarna berättar om fältet, och hur det framstår för mig som forskare kan dessutom analyseras.

En ambition har varit att dels se på fältet med öppen blick, samtidigt som problemställning har fått styra vilka data som är relevanta för undersökningen. Howard S. Becker menar att det fall som undersöks ska definiera de begrepp och kategorier som upprättas, snarare än att data från fältet ska försöka anpassas till färdiga begreppsmallar formulerade ur teoretiska perspektiv. (Becker, 2008: 135) Med hjälp av Beckers råd har målet därför varit att till viss del försöka se bortom de teoretiska perspektiv som valts för studien.

De 15 minuterna före mötenas början visade sig bidra med viktig information kring gruppens utformning, dess interna regler samt vilka samtalsämnen som gruppmedlemmarna talade om. Det var också då den mer deltagande rollen kunde intas. Tillsammans kokade vi kaffe, pratade om tv-serier, skämtade och småpratade. Denna tid var positiv på så sätt att en mer vänskaplig relation mellan mig och

deltagarna kunde upprättas, vilket troligtvis påverkade det avslappnade klimatet under såväl mötena som intervjuerna. Det har inte på förhand kunnat planeras vid vilka tillfällen som den deltagande observationen skulle utföras på. Snarare var ambitionen att besöka fältet så ofta som möjligt under tiden arbetet pågick. Det var under de formella möten som Sällskapet höll veckovis som hela gruppen var samlad och som observation av regler och koder kunde göras. Allt från deltagarnas verbala uttryck, berättande om intressen, kroppsspråk till deras klädval antecknades. Då en avslappnad atmosfär, samt undvikande av att störa det sociala samspelet på fältet eftersträvats, har anteckningar från fältet främst skett efter varje observationstillfälle. Stickord eller viktiga citat har dock antecknats under mötena. Efter varje besök på fältet har anteckningarna utvecklats till fullständiga fältanteckningar. Detta enligt Fangens och Sellerbergs rekommendationer. (2011: 39)

Den deltagande rollen har bestått av att emellanåt ha varit en del av Sällskapets diskussioner. Att den deltagande observatören måste finna en balans mellan den deltagande och observerande rollen är något som Fangen argumenterar för. (Fangen & Sellerberg, 2011: 39) Genom att pendla mellan de två rollerna har det varit möjligt att dels, när observatörsrollen varit rådande, komma ihåg min forskarroll, men också att i efterhand kunna reflektera över vilka regler även jag som forskare behöver förhålla mig till. Detta har varit fallet under de tillfällen då den deltagande rollen varit mer framträdande.

Etiska överväganden

De forskningsetiska principer som Vetenskapsrådet formulerat har följts i denna uppsats. Kraven finns i sin helhet att läsa i det dokument som Vetenskapsrådet formulerat (Vetenskapsrådet, 2014). Informations-, samtyckes-, konfidentialitets- och nyttjandekravet handlar i korthet om att garantera deltagaren ett medverkande på dennes villkor. Det handlar om att skydda deltagaren genom anonymitet samt informera hen om hur uppsatsens resultat ska användas. Detta så att hen har möjlighet att låta deltagandet ske på egna villkor, med rätt att avbryta och så vidare. Varje krav har tagits hänsyn till och varit en mycket viktig del av hur allt arbete utförts. Istället för att återge varje krav för sig kommer här istället specifika etiska överväganden för uppsatsen att beskrivas och diskuteras.

Då några av de deltagare som ingått i undersökningen varit relativt unga har noggrant övervägande krävts kring hur den information de bidragit med kan och bör

användas. I ett tidigt skede var det tydligt att deltagarna hade liten erfarenhet av både intervju- och observationssituationer, vilket bidrog till att de gärna delade med sig av personlig information. Detta är positivt då det empiriska materialet är ärligt och ocensurerat, samtidigt som det tidigt uppkom ett personligt ansvar att skydda deltagarnas integritet. Vid några tillfällen under intervjuerna berättade deltagarna enskilt om mycket personliga detaljer. När sådant inträffade var jag noga med att efter intervjuens slut fråga om jag fick använda allt de sagt i uppsatsen. I de fall de sa ja, och jag ändå kände att de delade med sig av känslig information valde jag att helt stryka dessa uttalanden. Givetvis kan sådana strykningar innebära att en del av det empiriska materialet censureras av forskaren själv vilket är negativt för uppsatsens resultat, något som Dalen argumenterar för (Dalen, 2007: 19). Att eftersträva största möjliga anonymitet har varit ett viktigt mål för arbetet, och de val som gjorts åt deltagarna har varit en del av detta mål. Trots dessa strykningar har det varit möjligt att ge en rättvis bild av fältet och dess deltagare.

Under ett fåtal tillfällen vid insamling av empiriskt material var det tydligt hur vissa deltagare upplevde situationen som obekvämt. Detta var tydligt under framförallt en intervju då personen i fråga visade upp ett nervöst kroppsspråk och tal. I det här fallet valde jag att ta ett steg tillbaka och undvika att ställa privata frågor som kunnat uppfattas som känsliga. Beslutet att eventuellt avbryta intervjun överläts dock till deltagaren, då hen informerats om Vetenskapsrådets samtliga forskningsetiska principer, där bland annat information om rätten av avbryta intervjun ingår (Vetenskapsrådet, 2014: 10).

I de fall då min forskarroll störde det sociala samspelet i gruppen var jag noga med att lägga mer fokus på min deltagande än min observerande roll. Dessa situationer inträffade vid tre märkbara tillfällen, och min mer deltagande roll visade sig göra dessa situationer mindre obekväma. Att detta diskuteras under detta avsnitt beror på att deltagarna i undersökningen ger av sin tid till mig som forskare. Att deltagarna ska känna sig bekväma och inte uppleva min inblandning i gruppen som negativ har varit ett viktigt mål. Detta har varit viktigt av två anledningar; för det första har en avslappnad stämning betydelse för de empiriska fyndens karaktär, eftersom deltagare vid en mer ansträngd stämning kan censurera sig själva och inte låta mig som forskare få ta del av de verkliga regler och normer som finns i gruppen. (Dalen, 2007: 39) För det andra anser jag att ett utbyte bör ske på jämlika grunder, det

vill säga att jag som forskare inte bör kunna inhämta empiriskt material på bekostnad av de personer som deltar i undersökningen.

Den grupp som deltagarna i studien varit en del av har varit svår att hantera rent etiskt. Samtidigt som fakta om gruppen har betydelse för tolkning och analysering av livsberättelser och observationer, har jag inte velat beskriva gruppen i detalj på grund av risk för identifiering. Om gruppen kan identifieras, kan även de deltagare som utgjort det empiriska materialet identifieras. På grund av detta har jag valt att hålla den geografiska platsen för studien helt dold. Det finns heller ingen information om vilka städer/orter deltagarna kommer från. Detta är för att mer ingående kunna beskriva den grupp deltagarna är aktiva i.

I detta avsnitt har överväganden som rör uppsatsens metodologiska aspekter presenterats och diskuterats. Dessa överväganden gäller såväl val av metod/teknik som etiska överväganden, urvalsfrågor samt tekniska detaljer. I nästa avsnitt kommer det empiriska material som insamlats från fältet genom ovanstående metoder/tekniker att redogöras för.

Resultat och analys

I följande avsnitt kommer fältet som besökts att beskrivas och analyseras. Syftet är här att ge djupare förståelse för de strukturer som präglar gruppen, detta för att kunna besvara uppsatsens huvudfrågor.

Under fältarbetets gång har resultat uppkommit som avviker från de undersökningsfrågor och antaganden som gjordes i arbetets inledande steg. De undersökningsfrågor som formulerades i uppsatsens inledning kommer att reflekteras och diskuteras kring här.

Erfarenheternas olika betydelse

För att förklara hur deltagarna tagit sig till Sällskapet krävs förklaringsmodeller som sträcker sig utanför Pierre Bourdieus fältteori. Bourdieus teori har varit behjälplig på så sätt att en förståelse för att individers erfarenheter påverkar deras plats i samhället har varit närvarande under hela arbetets gång.

Ett väsentligt mönster som upptäckts är samtliga deltagares i Sällskapets erfarenheter av någon form av orättvisa som spelat en avgörande roll för deras plats i Sällskapet. Ett viktigt resultat angående dessa orättvisor var hur angelägna deltagarna var att berätta om vad de upplevt under intervjuerna. Eftersom jag inte på förhand visste att dessa orättvisor skulle ha en så central roll i uppsatsens resultat, ställde jag inga frågor kring sådana teman. Istället berättade samtliga personer under intervjuernas första minuter öppet, frustrerat och engagerat om dessa orättvisor. Ett viktigt resultat är alltså orättvisan i sig, men också sättet som deltagarna väljer att berätta om den på, och hur snabbt den kommer på tal trots att jag inte ställer frågor om den. I Alice fall handlar denna orättvisa om hur personer i hennes närhet agerat homofobiskt gentemot henne. Denna homofobi har yttrat sig mestadels genom psykisk mobbing. Alice har även erfarenheter av psykisk ohälsa som bidragit till ett flertal dramatiska händelser, där frustrationen över hur vården och andra institutioner hanterat situationen varit mycket påtaglig. Hos Bella består orättvisan av våld i hemmet, hennes pappa har använt såväl psykiskt som fysiskt våld mot hennes mamma. Bella har även upplevt sexuella övergrepp, detta har skett utanför familjen. I Cecilias fall handlar orättvisan om att hennes mamma blivit allvarligt sjuk i Multipel Skleros. Cecilias pappa vårdar mamman på heltid, och Cecilia uttrycker en stor sorg i att se sin mamma förändras. Daniel har precis som Bella upplevt våld i hemmet, där hans pappa brukat fysiskt våld mot hans mamma. Han har även upplevt ett stort

utanförskap i skolan där han blivit utsatt för såväl psykiskt som fysiskt våld. Elias har en autistisk bror, en syster som i låg ålder fick en allvarlig autoimmun sjukdom och en mamma som fick hjärtfel vid ungefär samma tidpunkt. Elias berättar att det inte är sjukdomarna i sig som har varit jobbiga för honom, utan att han upplever sig ha fått för lite utrymme för att tala om sina egna problem i sitt liv, han beskriver det som att det alltid har funnits någon som är i större behov av hjälp än honom själv. Han har även upplevt ett stort utanförskap under skoltiden, som har inneburit mycket ensamhet och avsaknad av vänner. Den sjätte och sista deltagaren, Gabriella, har växt upp med en starkt troende katolsk mamma. Gabriella har för några år sedan dragit sig ur den katolska kyrkan vilket har bidragit till stora spänningar mellan henne och hennes mamma. Gabriella berättar att hennes mamma beskriver henne som ”djävulens barn”, vilket tillsammans med andra liknande händelser lett till att Gabriella varit i kontakt med Socialtjänsten. Utöver detta berättar hon om hur hennes kompis blivit utsatt för våldtäkt och att detta skapat en ilska hos Gabriella.

Orättvisorna skulle kunna ses som en ren tillfällighet och därmed inte kunna förklara deltagarnas plats i Sällskapet. Jag argumenterar dock för att det finns ett samband. Oavsett orättvisans karaktär visar samtliga deltagare att dessa har haft stor påverkan på dem genom att låta utsagor om orättvisan få ta stort utrymme under intervjuerna. Deltagarna beskriver att de, efter att de kommit i kontakt med orättvisorna, ”blev arga på samhället” (Alice), ”plötsligt började se hur saker verkligen såg ut” (Gabriella) och ”insåg att samhället bara ser till de med mest pengar och mest makt” (Daniel). Det verkar som om orättvisorna skapat ett kritiskt förhållningssätt till grupper med mycket makt. Det kritiska förhållningssättet, genererat ur den upplevda orättvisan, kan sägas bli en del av deltagarnas habitus vilket gör deltagarna kapabla att engagera sig kring andra typer av orättvisor i samhället.

Ett antagande som gjordes i avsnittet ”undersökningsfrågor” var att deltagarna förmodligen befinner sig i Sällskapet på grund av föräldrarnas liknande habitus. För att ta reda på huruvida detta antagande var giltigt eller inte ställdes frågor om bland annat vilka konversationer som varit vanliga i deltagarnas hem och om en icke-stereotypisk arbetsdelning mellan kön i hemmet har präglat vardagslivet. Diskuterades politik, och i sådana fall på vilket sätt? I samtliga fall har vardagskonversationerna mestadels rört sig om praktiska frågor som hur skoldagen varit och liknande. Arbetsdelningen i hemmet har inte heller varit en faktor som påminner om deltagarnas syn på maktförhållanden och könsstereotypa bilder av vad

som är manligt och kvinnligt. Samtliga deltagares familjer lever i heterosexuella relationer. I dessa hem har mannen stått för traditionellt manliga sysslor som renovering, gräsklippning, lagning av cykelpunktering, biltvätt och liknande. Kvinnan i hemmet har stått för klädtvättning, diskning och städning. Matlagning är den hushållssyssla som verkar ha varit jämnt uppdelad mellan kvinnan och mannen i hushållet. En normbrytande arbetsdelning i hemmet antogs ha varit gällande på grund av det arv Bourdieu argumenterar för att en individ får från hemmet. Mitt antagande var att ett normkritiskt förhållningssätt generellt ärvt från hemmet och därmed blivit en självklar del av deltagarnas habitus. Detta antagande visade sig alltså inte stämma. Istället verkar föräldrarna i samtliga fall ha avvikande åsikter och förhållningssätt till samhället jämfört med deltagarna. I fem av sex fall har politiska diskussioner varit helt frånvarande. I Gabriellas fall har konversationerna hemma handlat om politiska åsikter som är motsatsen till hennes egna. Gabriella berättar att hennes föräldrar partipolitiskt hör till Moderaterna och Kristdemokraterna. Detta är dock inget som diskuteras till vardags utan uppkom när Gabriella frågade vart de stod politiskt vid det senaste skolvalet. När jag frågar om Gabriella tror att de skulle kalla sig feminister säger hon:

"Absolut inte! Mamma tycker att alkohol är en legitim anledning till våldtäkt, så nej jag skulle nog inte kalla henne feminist. Och pappa säger typ 'visst det är inte tjejens fel om hon blir våldtagen men de ska ju skydda sig'. Och liksom lägga ansvaret på offret, det skulle jag heller verkligen inte kalla feminism." På ett liknande sätt beskriver Bella, Daniel, Elias och Cecilia diskussioner om feminism och politik i hemmet som ett ämne där åsikterna är delade och där en frustration över föräldrarnas politiska inställning är mer regel än undantag. Det är endast i Alices fall som de feministiska åsikterna återfinns hos en av föräldrarna, mer om detta nedan.

När det gäller föräldrars nivå av utbildningskapital verkar antagandet gälla till viss del. Alice är uppväxt i en familj där båda föräldrar utbildat sig på eftergymnasial nivå och har arbeten som motsvarar denna utbildningsgrad; Alice mamma har tidigare arbetat som grafisk formgivare och arbetar numera i kök, hennes pappa arbetar som chef inom en restaurangkedja. I Bellas fall har hennes mamma akademisk utbildning då hon arbetar som sjuksköterska. Hennes pappa som arbetar som markarbetare har ingen akademisk utbildning. Båda Daniels föräldrar är utbildade till och arbetar som präster. Gabriellas pappa är utbildad översättare, hennes mamma är utbildad sjuksköterska. Elias mamma är utbildad journalist och hans pappa har arbetat som

förman på en industri. Cecilias pappa är utbildad lärare och hennes mamma arbetade tidigare som fritidspedagog. Samtliga deltagare har alltså minst en förälder som har ett arbete som kräver/har krävt någon form av utbildning. Utbildningsgraden varierar dock. Den sammantagna bilden är att deltagarna kommer från hem som tillhör lägre eller högre medelklass. Vad som vidare antogs i avsnittet ”undersökningsfrågor” var att utbildningsgraden haft betydelse på så sätt att frågor om samhällets strukturer, exempelvis om jämställdhet och feminism, varit viktiga inslag i deltagarnas uppväxt. Jag antog, med stöd från Bourdieu, att det den del av det kulturella kapitalet som kallas institutionellt kulturellt kapital och som innebär exempelvis examina, skulle ha betydelse för andra delar av det kulturella kapitalet. Eftersom samtliga deltagare delar radikala feministiska åsikter antogs föräldrarna, påverkat av bland annat deras utbildningsnivå, ha influerat deltagarna till att nå denna politiskt radikala feministposition. Vad resultatet visar är dock att feministiska diskussioner i hemmet varit nästan obefintliga. Alice är den enda deltagaren som är säker på att hennes mamma skulle beskriva sig som feminist. Hon menar att mammans feministiska tankar i sin tur kommit från mormodern. I Alice fall verkar alltså de feministiska tankarna varit något som ärvts och blivit, med Bourdieus teoretiska begrepp som verktyg, en del av dessa kvinnors habitus. Att dessa feministiska tankar skulle ha något samband med utbildningsnivå verkar dock kunna uteslutas, då åsikterna istället verkar vara ett resultat av egna erfarenheter kring män och kvinnors ojämlika maktpositioner. Alice beskriver att både mormodern och mamman haft upplevelser av våld och ojämnt inflytande i förhållande till mannen hushållet. Att feministpositionen uppkommer ur egna upplevda orättvisor bekräftas alltså i detta fall.

Utöver utbildningsnivåns antagna samband med diskussionsämnen och vardagsförhållanden i hemmet, antogs också den typ av kulturella vanor som deltagarna har ha ärvts från deras föräldrar, och därför varit den naturliga del av deltagarnas habitus som är fallet i Sällskapet. Deltagarna beskriver att föräldrarna, i de fall de lyssnat på musik, har lyssnat på radio eller tidstypiska låtar från 1960-1970-talet. Kulturella vanor har i övrigt varit att besöka museum endast under semestrar, se filmer som är populära för tillfället samt att, i fyra fall av sex, behärska någon form av musikinstrument. Böcker i föräldrarnas bokhyllor är skrivna av populärkulturella författare av sin tid. Inga smala genrer eller författare vare sig vad gäller böcker eller film beskrivs i något av fallen. Sammantaget är bilden att deltagarnas nuvarande

politiska, radikalfeministiska position inte har någon koppling till deras föräldrars samhällsintressen eller kulturella vanor.

Så vad har då föräldrarnas utbildning för betydelse för deltagarna? Samtliga deltagare har en positiv inställning till vidareutbildning. Alice vill studera genusvetenskap eller till förskollärare, gärna en kombination. Cecilia har påbörjat sin utbildning som sjuksköterska inom psykiatri. Daniel planerar att läsa en utbildning med inriktning på politik, filosofi och ekonomi och därigenom *”använda det som medel för att sprida mina politiska värderingar. Anledningen till att jag vill ha akademisk erfarenhet är för att ha auktoriteten att säga något.”* (Daniel). Elias studerar kulturvetenskap och Gabriella har tankar kring att studera till journalist. I Bellas fall verkar det ännu inte finnas någon klar bild över utbildning i framtiden, hon uttrycker dock att hon, antingen genom sitt yrke eller på sin fritid, vill fortsätta att sprida sina politiska åsikter. Generellt sett finns det alltså en syn på utbildning som något självklart. Frågan är inte om deltagarna vill vidareutbilda sig eller inte, utan snarare vad de ska vidareutbilda sig till. En ytterligare gemensam nämnare är att de olika val av utbildning som deltagarna funderar kring kan tolkas som en förlängning av deras samhällsengagemang. Medan Alice, Daniel, Elias och Gabriella i nuläget är intresserade av humanistiska inriktningar, vill Cecilia arbeta med människor med psykiska sjukdomar. Frågan skulle behöva undersökas mer grundligt för att ta reda på varför de vill läsa dessa typer av utbildningar. Ett subjektivt antagande är dock att de ser på framtida utbildning och yrken som ett sätt att fortsätta använda det kritiska förhållningssätt och blick för orättvisor som är en del av deras habitus. Sammanfattningsvis verkar alltså deltagarnas föräldrars utbildning påverka deltagarnas syn på utbildning som en självklar del av framtiden. Föräldrarnas utbildning verkar dock inte ha betydelse för utbildningens art, där har den del av deltagarnas habitus som uppkommit genom orättvisan större vikt.

De orättvisor deltagarna upplevt verkar alltså ha format deras habitus till stor del, och därför är inte föräldrarnas, i avsnittet *”undersökningsfrågor”*, antagna liknande habitus en tillräcklig förklaring till deras plats i Sällskapet. Ett argument till platsen i Sällskapet är istället att orättvisorna utvecklat en typ av mottaglighet hos deltagarna vilket har större betydelse för deras habitus än arvet från föräldrarna. Mottagligheten är dock inte tillräcklig som förklaring för att förstå deltagarnas väg till Sällskapet. Ytterligare väsentliga steg på vägen mot att bli politiskt aktiv radikalfeminist kommer att tas upp i nästkommande avsnitt. Dessa steg består av att

samtliga deltagare blivit introducerade till gruppen via andra individer. Frågan är här vad som gör att just dessa personer har blivit introducerade. För att kunna besvara den frågan krävs kunskap både om i vilka sociala miljöer deltagarna rör/rört sig i, men också förståelse för hur smakpreferenser och praxis haft betydelse för hur deltagarna till slut "hamnat rätt", som samtliga beskriver positionen i Sällskapet som.

Vägen från orättvisan till Sällskapet

Ett resultat som haft stor betydelse för processen att bli feminist i Sällskapet är förekomsten av så kallade inlussare. Detta är ett egenkomponerat begrepp som syftar på den person som socialt transporterar en individ till Sällskapet. I följande avsnitt kommer inlussaren att benämnas som "A". Den som blir inlussad kallas för "B".

Alice, Bella, Cecilia, Daniel, Elias och Gabriella berättar om hur det egentligen kom sig att de gick med i just Sällskapet. Jag frågar hur de fick kännedom om gruppen och hur det gick till när de för första gången besökte gruppen. Samtliga deltagare beskriver samma process, nämligen att personer i deras omgivning frågat om de velat besöka gruppen. Alice lärde känna sin nuvarande pojkvän Filip under det gymnasieåret. Filips engagemang i Sällskapet och för feministiska frågor var stort och efter en tid bad han Alice att följa med på ett möte, vilket hon också gjorde. Alice gick under denna tid i samma gymnasieklass som Bella. De två började umgås privat och delade samma intressen för musik och estetiska intressen. Bella berättar att *"Jag och Alice såg typ på varandra att okej, vi gillar nog båda Håkan Hellström [skratt]. Jag tror att vi började prata med varandra eftersom vi insåg att alla andra i klassen var vanliga och lite tråkiga. Jag fattade typ vad Alice hade för intressen och så bara genom att titta på henne."* (Bella) Alice började, efter att hon lärt känna Filip, diskutera feministiska åsikter tillsammans med Bella. Alice övertygade Bella att följa med på ett Sällskapet-möte efter det att hon själv varit aktiv i gruppen under ungefär ett års tid. Bella beskriver att *"det var så skönt att liksom... äntligen får jag hänga med folk som är som jag. Det kändes nästan mer hemma än hemma [skratt]."* I Alice nuvarande gymnasieklass går Gabriella. De två upprättade en vänskapsrelation på Gabriellas initiativ. *"Jag antog att Alice var en bra vän som liknade mig själv, och där hade jag rätt. Det var efter mitt 'uppbrott' med mamma som jag insåg att jag ville umgås mer med personer som var lika mig själv. Alltså, både jag och Alice var väl sådana tjejer som var lite udda liksom. Du vet vi hade asknäppa frisyrer och en väldigt alternativ klädstil. Det känns väl lite som om vi fattade att vi nog var lika varandra."* Efter att Alice och Gabriella känt varandra i ungefär ett halvår försåg Alice Gabriella med information om Sällskapet

och deras feministiska inriktning. Alice föreslog att Gabriella borde närvara vid ett Sällskapet-möte, vilket Gabriella också gjorde. I Elias fall gick introduktionen till Sällskapet till på ett liknande sätt. Elias inslussare, som valde att inte ingå i studien, etablerade en vänskapsrelation till Elias och därefter föreslog han att Elias borde närvara vid ett Sällskapet-möte. Elias beskriver att de båda delar intresset för estetiska intressen och att de båda ingick i *"en kompisgrupp av kufar"*. Elias berättar att andra personer från kompisgruppen nu är delar av Sällskapet, och att dessa introducerats av både honom själv och hans inslussare.

Daniel och Cecilia är de två personer som skiljer sig från övriga deltagares inslussningsprocesser. I deras fall är det inte en uppkommen vänskapsrelation som leder till Sällskapet. Istället rör det sig i Daniels fall om en lärare, vilken han känt stort förtroende för. Läraren uppmärksammar Daniels frustration över samhällets uppbyggnad och informerar honom om att Sällskapet finns. Daniel beskriver att han hade en tydlig punkstil under den period som kvinnan var hans lärare. *"Hon fattade väl antagligen att jag kommer gå med i Sällskapet förr eller senare ändå [skratt]. Hela jag utstrålade för fan samhällsförakt med mina anarkistmärken och min Palestinasjal."* (Daniel) Det är via lärarens rekommendation som Daniel bestämmer sig för att besöka ett möte. Daniel berättar att han, efter att han blivit en del av Sällskapet, fått flera andra personer att komma på möten och att dessa nu är en del av gruppen. Dessa personer ingår dock inte i studien. I Cecilias fall är inslussaren hennes syster, som redan är medlem i Sällskapet. Systemen är aktiv vid demonstrationer och möten och föreslår att Cecilia borde närvara vid ett möte.

Det första steget i inslussningsprocessen till Sällskapet är alltså att deltagarna upprättar relationer utanför Sällskapet, endast i Cecilias fall rör detta sig om en "ofrånkomlig" relation där inslussaren är en syster. I alla utom Daniels fall är A redan medlem i Sällskapet, medan B inte är det. A och B lär, i alla utom Cecilias fall, känna varandra genom skolan. A och B etablerar en stark vänskapsrelation. I Daniels fall kan inte relationen liknas vid en vänskapsrelation, dock en relation präglad av förtroende. Relationen i kombination med inslussarens förmåga att tolka individens egenskaper och yttre attribut som kompatibla med Sällskapets doxa gör att A föreslår att B borde besöka ett Sällskapet-möte. Deltagaren har besökt ett Sällskapet-möte och därefter stannat i gruppen. Det har i denna uppsats inte samlats in några data kring om det finns fall där deltagare besökt ett möte för att sedan bestämma sig för att inte ansluta sig till gruppen, detta eftersom syftet med uppsatsen är ett annat.

I samtliga fall har deltagarna blivit inlussade i Sällskapet via andra personer, och alltså inte på eget initiativ. Detta är ett område som kräver ytterligare forskning, därför är det omöjligt att dra slutsatser kring hur hela inlussningsprocessen ser ut. När B befunnit sig i gruppen en kortare period beskriver hen det som att ha kommit hem. B utvecklas i vissa fall själv till en inlussare som ser till att nya deltagare träder in på fältet.

I detta avsnitt har den del av processen där deltagaren möter inlussaren beskrivits. Person B har nu gått igenom vad som skulle, på ett något snävt och generaliserat sätt, kunna kallas för två väsentliga steg på vägen mot en fullgod plats som politiskt aktiv radikalfeminist i Sällskapet. Det första steget består av deltagarens upplevelser av ”orättvisan”. I samband med det samhällsengagemang som anskaffas därigenom skapas en viss typ och mängd av kulturellt kapital, vilket innebär en specifik typ av kulturkonsumtion och smakpreferenser. Det andra steget består av den inlussningsprocess som sker genom att A introducerar B till Sällskapet, detta med stor sannolikhet på grund av den kapitalsammansättning B utstrålar genom sina yttre attribut. Det kulturella kapitalet, med fokus på kulturkonsumtion och smakpreferenser beskrivs mer ingående i avsnittet nedan.

”Här får man vara som man vill, det är liksom lite det som är grejen med oss.”

I detta avsnitt kommer iakttagelser kring deltagarnas kulturella konsumtion, deras smakpreferenser samt deras syn på gruppens sociala inträdeskrav att beskrivas och analyseras. Detta eftersom smakpreferenser och kulturkonsumtion är av vikt för att deltagaren ska kunna förstå de sociala koder och regler som är av betydelse att behärska som fullgod medlem i Sällskapet. Avsnittet inleds med observationer och intervjumaterial med fokus på deltagarnas bild av fältet som präglad av öppenhet och inkludering. Detta sker i kontrast till de, enligt mig, snäva krav på vad som erkänns och misskänns i gruppen.

De diskussioner kring det scenario som presenterades i metodkapitlet ovan har bidragit till intressant empiriskt material. Uttalanden kring scenariot samt beteenden och uttalanden från deltagarna under intervjuer och observationer bidrar till intressanta motsättningar mellan vad som sägs och vad som görs på fältet. Att Sällskapet är en grupp där individen får ”vara sig själv” är något som ofta diskuteras i gruppen, och som intervjudeltagarna gärna förtydligar under intervjuer. Att ”vara sig

själv” verkar enligt Sällskapetets definition vara synonymt med att se ut på ett sätt som bryter mot rådande normer för vad som anses vara traditionellt manligt och kvinnligt, samt att utstråla samhällskritik. Det är dessa yttre attribut som erkänns och applåderas och som samtliga deltagare är bärare av på ett eller annat sätt. Ett exempel på ett sådant normbrytande yttre är då Alice har rakat av håret på ena sidan av huvudet, eller Cecilias slips ovanpå skjortan. Även Emils reflektion kring yttre attribut i Sällskapet tyder på en kultur där det avvikande och normbrytande erkänns värde. Han menar att *”man får vara som man vill, vare sig man är Gothare eller har en röd läderrock och en liten hatt.”* När Alice får frågan om det finns något som hon tror inte är accepterat i Sällskapet säger hon:

”Här får man vara som man vill, det är liksom lite det som är grejen med oss. Grejen är att vi liksom är ett gäng underdogs som aldrig har varit jättepopulära, eller har haft jättemycket kompisar. Vi har ju liksom inte haft den här perfekta rika farsan eller så, och det är ju liksom... Det känns lite som att det är det som är grejen. Så om man har någonting som faktiskt är bra enligt normerna, så kan människor i gruppen bli lite såhär 'jaha, varför det? Varför håller du på att prata om det där?'. Det kan jag tänka mig... man kan inte riktigt alltid prata om de bra sakerna, utan man måste fortsätta peka på de dåliga.”

De reaktioner på det scenario som presenterades under samtliga intervjuer, där tjejen med korkskruvslockar, mycket smink, tigha vita jeans och en handväska presenteras visar motsatsen till vad deltagarna säger om rådande normer och kultur i gruppen. Att *”man får vara som man vill”* verkar inte stämma. Alices uppfattning om att sådant som bryter normer i det omgivande samhället är det som accepteras i gruppen ligger närmare den uppfattning som denna uppsats argumenterar för. När deltagarna studeras är de visserligen olika varandra i klädstilar, men samtliga har gemensamt att de avviker från samhällets vanligaste ideal. Vid ett tillfälle har Gabriella har färgat håret rosa och blått. Alice har en tröja med ett tryck av Wonderwoman (tecknad superhjaltefigur). På tröjan sitter även en brosch med en kvinnokampssymbol. Elias har håret uppsatt i en tofs och bär en lång rock. Bella är helt klädd i svart med bandet Joy Division tryckt på hennes tröja. Alice, Hanna och Bella har örontöjningar. Daniel har kängor, uppsatt hår och ett kvinnokampsmärke på jackan. Hanna har svarta strumpbyxor, en kort kjol, svart kajal kring ögonen, piercingar i ögonbrynet och läppen. Smakpreferenserna kan alltså sammanfattas som normbrytande och representativa för olika subkulturer. Det finns, trots deltagarnas syn på att gruppen är inkluderande, tydliga signaler om vad som är accepterat och inte. Bellas bandtröja med Joy Division sänder ut signaler om vilken typ av band som erkänns värde i

gruppen samtidigt som att den är ett uttryck för att kunna ”vara sig själv”. Detsamma gäller Gabriellas hårfärg. Att färga håret blått och rosa tyder både på gruppens förespråkande och erkännande av individualitet och originalitet samt hennes förvärvade preferenser för val av hårfärg. Det som är avvikande i gruppen är istället det som är norm i en stor del av det omgivande samhället. Ingen av de kvinnliga deltagarna har burit jeans och varken de manliga eller kvinnliga deltagarna har burit dyra märkeskläder under fältarbetet. Inte heller handväskor och mycket smink, bortsett från svart kajal, har förekommit. Tjejen i scenariot konstruerades medvetet som bärare av motsatsen till de smakpreferenser som observerats i Sällskapet. Samtliga deltagares reaktioner på tjejens utseende tyder på en stor skepsis kring hennes medlemskap i gruppen. Flera skämtar om att de undrar ifall tjejen har kommit fel, och Gabriella menar att *”hon ser ut som att hon är en fin liten moderats dotter”*. Daniel ifrågasätter hennes feministiska åsikter och menar att om hon trots allt är feminist så är hon antagligen liberalfeminist, en inriktning som misskänns och kritiseras i gruppen. Att vara liberalfeminist likställs med att vara icke påläst och inte tillräckligt intresserad av feminism.

Utöver de koder och regler som finns för deltagares yttre attribut finns också ett karakteristiskt sätt att tala i Sällskapet. Att bevisa sina historiska kunskaper, vara kulturellt intresserad, vara allmänbildad om sådant som uttrycker orättvisor i samhället, vara bekant med feministisk teori, vara normkritisk samt kunna skämta om ovanstående är viktiga beståndsdelar i dessa sociala koder. Det är främst genom deltagande observation som sådana koder har kunnat observeras. Ett utdrag från ett observationstillfälle som illustrerar detta återges nedan:

”Sällskapet diskuterar en framtida filmkväll, då hela gruppen ska träffas på fritiden utanför grupplokalen. En diskussion om vilken film gruppen ska titta på uppstår. Elias inleder diskussionen med att föreslå Robin Hood ’Den passar ju bra, ta från de rika och ge till de fattiga’. Några i gruppen småskrattar. Cecilia föreslår att gruppen ska se filmen Tillsammans. Filmen handlar om ett vänsterpolitiskt kollektiv på 70talet. Bella undrar vad det är för film och Cecilia utbrister ’Va? Har du inte sett tillsammans?!’. Hon gapar stort och sträcker ned armarna utmed sidorna och tittar stort med ögonen. Bella tittar ner i sitt knä, ’nej jag vet inte vilken du menar.’ ’Inte jag heller’ säger Daniel. ’Men va?! Är man med i Sällskapet måste man ju ha sett Tillsammans!’ säger Cecilia. ’Eller jaha, menar du den filmen?’ säger Daniel. ’Jo men jag har ju absolut sett Tillsammans.’ tillägger han. Cecilia och Daniel återger citat från filmen för varandra och skrattar. Bella plockar upp sin

mobiltelefon och Alice ber om att få gå på toaletten. 'Förra året såg vi en dokumentär om USA-imperialismen' berättar Elias."

Exemplet ovan illustrerar att filmdiskussionen handlar om mer än att välja en passande film för tillfället. Den handlar även om att skylta med sitt kulturella kapital på så sätt att medlemmarna på fältet för en kamp om erkännande och status. Att just Robin Hood, Tillsammans och filmen om USA-imperialismen föreslås bör ses som ett uttryck för en strävan efter att erkännas i gruppen, men också som ett uttryck för att deras smakpreferenser är ett resultat av den position i samhället de befinner sig på. Eftersom det kulturella kapitalet, precis som de yttre attributen, genomsyras av individualitet är filmdiskussionen en uppvisning av det kulturella kapitalet samtidigt som den ett uttryck för, förvärvade, personliga preferenser. Att veta vilka filmer som erkänns värde är ett bevis på att deltagarna behärskar de koder som finns för kulturell konsumtion.

Sammanfattningsvis finns en tydlig uppsättning regler och koder för hur deltagarna bör se ut och tala. Att uttrycka samhällskritik, individualitet och intresse för kultur är några av de krav som måste uppfyllas för att en ny deltagare i gruppen ska erkännas och inkluderas. Samtliga deltagare som ingår i studien uppvisar att de behärskar dessa sociala koder. Det är mycket sällan de uttrycker oförståelse för vad som diskuteras. Att de inte uttrycker en oförståelse kan dels tolkas som att samtliga förstår vad som diskuteras. Det kan också tolkas som att de är medvetna om att en eventuell oförståelse kan bidra med ett ifrågasättande av individen, som exemplet ovan med Bella. Detta är i sig en kod som med ytterligare forskning skulle kunna argumenteras för att prägla fältet, alltså att smälta in och låtsas förstå vad diskussionen handlar om även i de fall där individen inte är insatt i ämnet. Ett exempel på detta fick jag som forskare erfara under en diskussion tillsammans med Daniel och Elias.

"När mötet avslutats står jag, Daniel och Elias och småpratar. De båda berättar en historia om 'trottare', ett begrepp jag inte är bekant med. De drar ordvitsar och skrattar högt. Jag kommer på mig själv med att skratta åt något jag inte förstår. Jag vill gärna vara en del av interaktionerna i Sällskapet och för en stund glömmer jag bort min forskarroll. Jag hade kunnat fråga vad 'trottare' betyder. Vid tillfället kände jag dock att detta inte var accepterat eller kändes bekvämt."

Jag tolkar mitt beteende som ett uttryck för att jag var ny i gruppen och som på liknande villkor som övriga deltagare var beroende av de erkännandeprocesser som råder på fältet. Önskan eller strävan efter att bli erkänd är därmed inte reserverat till

deltagarna i Sällskapet, utan ”smittar” även av sig på mig som forskare. Min upplevelse från händelsen ovan var att det inte fanns utrymme för att inte behärska de interna koder som präglar fältet. Jag tolkar min reaktion som att jag ville kunna känna mig som fisken i vattnet och ha rätt habitus för fältet, men att jag i själva verket inte har det. Risken för att misskännas istället för att erkännas är förknippad med eventuellt obehag, något jag försöker undvika genom att anpassa mig till situationen. Gör kanske fler deltagare på samma sätt? Om vidare forskning skulle kunna konstatera att flera individer inte vågar medge att de inte förstår vad resten av gruppen talar om, är detta dels ett bevis för att det finns regler kring vad som förväntas av gruppmedlemmen i termer av allmänbildning. Det skulle också kunna ses som ett bevis för att flera gruppmedlemmar faktiskt inte behärskar de regler de själva varit med och skapat, det vill säga att de strukturer som utgör gruppen står över samtliga individer, och att det därmed finns deltagare som inte helt och hållet behärskar fältets doxa, trots att de ses som fullgoda medlemmar. Att samtliga gruppmedlemmar spelar efter samma regler verkar dock indikera att dessa är införstådda med det utrymme de har för att uttrycka eventuell oförståelse och okunskap.

Något som är gemensamt för samtliga deltagare är deras intresse för olika former av estetisk aktivitet. Aktiviteterna varierar från att sy kläder och måla till att spela i band och att spela teater. Dessa intressen har en tydlig plats i Sällskapets doxa. Att bära egensydda kläder, berätta om framgångar med bandet, visa tecknade bilder eller bjuda in resterande till en teaterpjäs är mer regel än undantag. Att vara estetiskt intresserad kan därmed ses som en väg till status och inflytande i gruppen. Ett annat exempel på arten av kulturellt kapital är den typ av litteratur som konsumeras. I en bokhylla i rummet där Sällskapet träffas finns vissa klassiker inom feministisk teori, bland annat SCUM-Manifestet, skriven av Valerie Solanas. Böckerna tas med jämna mellanrum fram av deltagarna och bläddras i. Bokcirkel planeras där dessa feministiska klassiker ska diskuteras. Cecilia berättar flera gånger handlingen eller teorin i de olika böckerna. Ett exempel återges här: ”*Vi skulle ju kunna ha en bokcirkel där vi läser SCUM-manifestet.*’ Säger Cecilia. *’Åh! Alltså jag läste den för längesedan, vad var det den handlade om nu igen?’* säger Bella. *’Jo men du vet det är ju hon som typ vill utrota män, fast på skoj typ’* svarar Cecilia. *’Ja alltså jag känner igen det men jag måste nog läsa om den tror jag’* säger Bella. *’Har du läst den, Alice?’* frågar Cecilia. *’Ja men vad fan tror du? Klart jag har, Valerie är min idol! Det borde fan vara ett krav att ha läst den om man ska vara med i Sällskapet’* svarar Alice. *’Min kanin är döpt efter Valerie, så min kanin är en feministkanin.’ Säger Daniel”.*

Detta exempel illustrerar de inneboende kunskaper för hur man betar sig och handlar i vissa situationer, samt referenser för vad som anses vara god och dålig smak.

Deltagarnas habitus skiljer sig på så sätt att deras uppväxt och familjer skiljer sig åt. Det är alltså inte genom deras socioekonomiska position i samhället, eller genom deras ärvda habitus, som de kommit att föredra en viss typ av kultur. Det som istället förenar dem är den orättvisa som verkar ha haft en så betydande påverkan på deras habitus att de, oavsett tidigare bakgrund, styrts i en ny riktning där orättvisan varit den betydande faktorn. I och med orättvisan, som bidragit till en mottaglighet eller ett intresse för orättvisor generellt, har deltagarnas smakpreferenser gällande kulturell konsumtion styrts mot teman som handlar om orättvisor. Deras preferenser för film, musik, litteratur och övrig kulturell konsumtion visar på ett samhällsengagemang där kritik riktas mot grupper som orsakat orättvisor för andra grupper. Även uttrycken för kritik mot rådande normer, såsom kläder och musikartister, visar tillsammans med den ”samhällskritiska kulturkonsumtionen” på deras särskilda kulturella kapital. På så sätt är deras syn på klimatet i Sällskapet motsägelsefullt. De påstår att ”alla är välkomna” och att ”man får sig själv”, samtidigt som deras uppvisningar av sitt kulturella kapital istället visar att ”man får vara sig själv” så länge man uppfyller de krav för normkritik och samhällsengagemang som präglar gruppen. Sammantaget kan slutsatsen att inträdeskraven för ett erkännande i Sällskapet är snäva dras. De gemensamma erfarenheter deltagarna har av orättvisans effekt på mottaglighet för andra orättvisor har försett dem med en viktig beståndsdel av deras habitus. Denna beståndsdel verkar vara så viktig att den kan ses som ett informellt krav för att nå erkännande i gruppen. Viktigt att poängtera är dock att det inte är orättvisan i sig som är ett krav, utan att det är de smakpreferenser och den habituskomponent denna för med sig som har betydelse för erkännandeprocesser i Sällskapet.

I detta avsnitt har exempel på sociala koder och regler för Sällskapet beskrivits och analyserats. I nästa avsnitt beskrivs den miljö där deltagarna känner sig hemma, och som har fler funktioner än kanaler för politiskt engagemang.

Känslan av att hitta hem

Deltagarna som ingår i studien beskriver att de har ”känt sig hemma” när de kommit till Sällskapet. De berättar att de känner glädje i att det finns ett forum där de kan diskutera orättvisor och där de kan känna att de kan ”vara sig själva”. När detta

diskuteras under intervjuerna tar deltagarna i första hand upp sådant som rör deras politiska engagemang och menar att de är medlemmar i Sällskapet av just den anledningen. När samtalet om engagemanget i Sällskapet fortgår framgår det dock att Sällskapet fyller en funktion som går utanför det politiska engagemanget. Med hjälp av Pierre Bourdieu kan medlemskapet och vistelsen i gruppen förstås som något mer än en politisk arena där deltagarna vill diskutera feminism och andra politiskt frågor. Ett avsnitt från ett observationstillfälle kommer här att illustrera detta.

”Vid 18.00 ska Sällskapet-mötet starta. Jag har varit på plats 17.45 tillsammans med Filip och Daniel. De pratar om skolan och Filip berättar hur hans historielärare tagit upp genushistoria och kvinnokamp som teman på lektioner. Både Filip och Daniel är överens om att det imponerande. Efter en stund kommer samtalet att handla om Doctor Who (brittisk tv-serie, ff. anm.). ’Jag satt och skrek så bra var det. Och efteråt kom en trailer om Sherlock, helt fantastiskt!’ säger Filip. Alice och Cecilia ansluter sig till gruppen 18.20. Ingen föreslår att mötet borde öppnas. Alice berättar om en grupp på Facebook som heter ’vi som hatar alla äckliga feminister’ och är arg över hur feministiska grupper väcker mer motstånd än antifeministiska grupper. Samtalet fortsätter att präglas dels av feministiska teman, men också om vardagshändelser. Klockan 19.30 slår Daniel en bygghammare i soffbordet för att förklara mötet öppnat. Deltagarna sitter nedsjunkna i sofforna och pratar samtidigt som de är upptagna med sina mobiltelefoner. En halv minut senare slår Daniel åter hammaren i bordet och förklarar mötet avslutat. Alla skrattar. Cecilia tar upp papper och tobak och rullar en cigarett medan Alice berättar att hon ligger efter i skolan. ’Bella och Gabriella är inte här idag för de är och kollar på Sigur Ros, det vill jag med! Och nästa vecka kommer Emil Jensen, jag kommer gråta!’ säger Cecilia. Mötet slutar 19.50.”

Vad som återges ovan är ett exempel på att Sällskapet fyller fler funktioner än politiska. I cirka två timmar sitter tillräckligt många medlemmar för att ett möte ska kunna hållas, ändå väljer de att prata om vardagliga saker. Ingen i gruppen verkar vara upprörd eller irriterad över att det inte hålls något möte vid detta tillfälle. Att de beskriver att ”de kommit hem” när de anslutit sig till Sällskapet får här en djupare betydelse. Sällskapet är inte bara en formell plats för möten och politisk, feministisk aktivism. Det kan även liknas vid ett vardagsrum där gemenskapen mellan deltagarna stärks och känns av. Flera menar att de ofta hamnar i dispyter med sina föräldrar eftersom ”de ändå inte fattar någonting”. De känner sig inte i första hand hemma i sitt egentliga hem hos sina föräldrar, utan det är i Sällskapets lokaler de kan, med Bourdieus fältteori som stöd, känna sig som ”fisken i vattnet”. Det vill säga, de behöver inte anpassa sig efter regler de inte håller med om, utan de kan istället tala och skämta på ett sådant sätt som uttrycker deras kapitalsammansättning och de regler

och koder som är förbundna med denna. Att deltagarna kan bete sig på ett sätt som är kompatibelt med Sällskapetmiljön ska inte förstås som att de, på ett uträknande eller teatraliskt sätt, anpassar sitt beteende efter de sociala regler som finns i gruppen. Snarare bör själva känslan av att ”känna sig hemma” förstås som ett uttryck för att den kapitalsammansättning som finns hos deltagarna är mer kompatibel med Sällskapetmiljön än hemmiljön. Att de inte känner sig hemma till lika stor i sitt verkliga hem är något som behöver undersökas ytterligare för att kunna fastställa. Deras beskrivningar av vart de känner sig hemma och inte är dock tillräckliga för att kunna förstå hur deras habitus och framförallt kulturella kapital är långt mer kompatibelt med miljön i Sällskapet än med miljön i hemmet. Det är alltså inte deras förmåga att läsa av vilka koder som är givna för tillfället som i huvudsak är intressant, utan hur deras gemensamma erfarenheter placerar dem i ett sammanhang där de upplever känslan av att vara hemma. Upplevelsen av att känna sig hemma är på så vis ett uttryck för att det hos deltagarna finns processer och strukturer som står över deltagarna själva, och som har ett sådant inflytande att deltagarna binds samman genom de sociala koder, regler och så vidare som dessa strukturer för med sig. På så sätt kan förmågan att veta vilken typ av kulturell konsumtion som erkänns ses som ett exempel på att de alla har upplevt de, för Sällskapet specifika, erfarenheter som förser dem med den rätta kapitalsammansättningen. Att veta vilken film som bör föreslås, eller hur håret kan klippas, är alltså endast exempel på och uttryck för deras gemensamma erfarenheter.

I den forskningsöversikt som presenterades ovan argumenterar Nilsson för att vanan av att befinna sig på det politiska fältet förser det framtida kommunalrådet med de sociala regler som krävs för att kunna nå dit. På ett liknande sätt har Sällskapet-feministerna vistats i miljöer som är kompatibla med Sällskapet-miljön. Dessa miljöer handlar varken om föräldrars politiska åsikter eller andra faktorer som rör hemmet. Snarare är det, som beskrivits mer ingående ovan, kontakten med orättvisan tillsammans med den mottaglighet som sker efter denna, som kan liknas med den miljö Nilsson beskriver. De kulturella vanor deltagarna haft efter orättvisans skapande av mottaglighet, har lett till att de behärskar de koder som präglar Sällskapet generellt.

Att befinna sig på rätt sida av skiljelinjen

I detta avsnitt kopplas Bourdieus argument om att det finns en motsättning mellan de grupper i samhället som har en stor mängd kulturellt kapital och de som har

en stor mängd ekonomiskt kapital samman med empiriska exempel från studien. Gabriellas tankar om att tjejen i ovan nämnt scenario antagligen är dotter till en moderat, samt deltagarnas skepsis gentemot hennes påstådda feministiska position är tydliga exempel på de motsättningar som skiljelinjen innebär. Ett exempel som befäster deltagarnas fokusering på det kulturella kapitalet och avsmaken för det ekonomiska är deltagarnas uttalanden om individer och grupper med mycket pengar och makt. De romantiserar och förespråkar även grupper med liten tillgång till ekonomiskt kapital. Daniel beskriver att han är ”ett riktigt arbetarklassbarn” och berättar om hur tidigare generationer i hans familj arbetat hårt för de få pengar de tjänade. Han berättar att han vuxit upp i ett ”ghetto” och att han för något år sedan besökt området. Han frågar sig själv hur han kunde bo där och ger ingående detaljer kring klottret i trappuppgångarna, de kala väggarna i lägenheten och de fina villorna som låg utanför området. När han berättar om dessa förhållanden sträcker han på sig, lutar sig framåt och ser på mig med storögd blick. Jag tolkar hans kroppsspråk som att han vill att jag ska bekräfta honom. När jag säger *”det verkar som att du har ärvt deras förhållande till pengar?”* ler han, nickar och säger *”ja, man hoppas ju i alla fall det.”* Senare under intervjun beskriver han sin växande avsky mot ”rika män i slips och kostym”:

”För mig var det typ att jag tittade på samhället och såg att det finns folk i slips och kostym som tjänar skitbra och så finns det andra som tjänar skitdåligt. Och då räknade jag ekvationen och kom fram till att rimligtvis måste det vara så att de som har mycket måste ha tagit det från de andra. Sedan kom jag fram till att jag inte tycker om dem som är sådär rika. För mig handlar det inte om att jag tycker alla är lika värda utan 'jag hatar alla rika'.”
(Daniel)

Daniel berättar även om ett projekt i skolan då han skulle simulera uppstarten av ett företag. Daniel förtydligar att drivandet av företag inte gav honom någon utveckling. *”Liksom ska jag lägga ner min tid och energi på att tjäna pengar? Det tycker inte jag är kul.”* säger han. Genom att uttrycka avsky och oförståelse kring att tjäna pengar visar Daniel tydligt vilken sida om skiljelinjen mellan grupper med stort kulturellt kapital och grupper med stort ekonomiskt kapital han tillhör. Lika viktigt som att uttrycka oförståelse och bristande intresse för att skaffa ekonomiskt kapital är det att betona de kulturella vanornas betydelse. Betonandet av det kulturella kapitalet består hos Daniel av att, bland annat, läsa upp repliker ur minnet från tv-serien Doctor Who, prata om musik samt berätta om anekdoter som rör feminism. Kombinationen av förespråkandet av faktorer som är förknippade med det kulturella kapitalet,

tillsammans med missaktning av ekonomiskt kapital är det just dessa uttryck gör honom till en fullgod medlem av Sällskapet.

Det finns ytterligare exempel på hur deltagarna väljer att uttrycka sig på ett sätt som bekräftar deras kulturella sida av skiljelinjen. Ett sådant exempel rör byggnaden som gruppen samlas i varje onsdag, där bland annat möten hålls.

”’Varför ska vi flytta?’ undrar Alice. ’För att en rik människa har köpt upp marken.’ ’... som vi inte gillar.’ Gruppen diskuterar vad i lokalen de ska behålla och inte, och att de måste se till att skänka möbler till andrahandsförsäljning. ’Vi måste behålla den!’ säger Alice och pekar på ett ironiskt bildkollage av de politiker som står för motsatta värderingar till Sällskapet. ’Det var när jag såg den som jag visste att jag var hemma.’ säger Alice.

Exemplet ovan belyser ett tillfälle då gruppen tillsammans enas om betydelselösheten av det ekonomiska kapitalet. De är inte engagerade i att sälja möblerna, eller behålla sådant som är ekonomiskt värdefullt. Istället vill de behålla sådant som tydliggör deras politiska ståndpunkt, samt lämna bort möbler till andrahandsförsäljning.

Det fokus som deltagarna lägger på kulturellt kapital tillsammans med deras brist på fokus för ekonomiskt kapital bekräftar den uppdelning som Bourdieu talar om. Ytterligare kan denna motsättning förklara den syn deltagarna har på scenariot som presenteras. De är noga med att göra klart både för mig som forskare samt andra gruppmedlemmar att kulturellt kapital erkänns värde i gruppen, och att ekonomiskt kapital inte gör det. Det är just de uttalanden som rör erkännande av kulturellt kapital och misskännande av ekonomiskt kapital som utgör en viktig grund i Sällskapet. Att därför förmodas att istället erkänna och värdesätta ekonomiskt kapital, som samtliga deltagare associerar tjejen i scenariot med, är förenat med att riskera att misskännas i gruppen.

I detta avsnitt har det konstaterats att förespråkandet av det kulturella kapitalet är mycket betonat i Sällskapets fall, och att avskyn för grupper som betonar det ekonomiska kapitalet spelar en viktig roll. Denna markering av vilken typ av kapital som erkänns värde är väsentligt för deltagarnas väg till erkännande på fältet. Under nästa rubrik kommer hela avsnittet ”Resultat och analys” att sammanfattas för att ge en överskådlig bild av vad som analyserats och presenterats under denna rubrik.

Sammanfattning

I avsnittet ”resultat och analys” har empiriskt material från fältet med viss hjälp av Bourdieus fältteori bidragit till att kunna synliggöra den väg till Sällskapet som samtliga deltagare har gått. Analysen har svarat på de två huvudfrågor som

formulerades i uppsatsens inledande del. Frågan ”hur ser vägarna till det politiska radikalfeministiska fältet ut? Finns det några gemensamma nämnare i deltagarnas bakgrund?” har genom empiri från intervjuer och observationer kunna besvarats. Både gemensamma nämnare och faktorer som skiljer sig åt har kunnat konstateras. Även den andra forskningsfrågan: ”vad erkänns och vad misskänns på fältet? Vilka sociala koder, regler och smakpreferenser präglar fältet?” har analyserats. Något som har framkommit är att det är det normkritiska, normbrytande och samhällskritiska som erkänns, och att deltagarnas uttalade bild av att ”alla är välkomna” endast existerar i teorin. I praktiken är inträdeskraven snäva och det krävs en specifik uppsättning kulturella preferenser och en specifik typ av kulturell konsumtion, uppkomna ur en upplevt orättvisa för att som deltagare kunna bli fullständigt socialt accepterad och inkluderad i gruppen.

I nästa avsnitt, ”slutsatser” kommer de viktigaste resultaten från studien att presenteras. Detta kommer att ske med syftet att återknyta till de två huvudfrågorna i uppsatsen.

Slutsatser

I detta avslutande avsnitt kommer det syfte och de frågor som presenterades i uppsatsens inledande del att återknytas till. De viktigaste slutsatserna för studien kommer också att presenteras här.

Syftet med uppsatsen var att utforska hur de vägar som lett deltagarna till feministpositionen sett ut, med målet att få förståelse för hur man blir politiskt aktiv radikal feminist. Vidare var syftet att få förståelse för de sociala koder och regler som präglar gruppen. Målet med att undersöka dessa frågor var att kunna besvara frågan som ställs i uppsatsens titel; ”hur blir man politiskt aktiv radikal feminist? – Vad krävs för att bli erkänd?”.

Innan uppsatsens slutsatser presenteras är ett resonemang som betonar vikten av att studera en enhetlig feministisk inriktning som studieobjekt viktig. Denna uppsats är i kombination med de resultat som presenterades i forskningsöversikten ett argument för att det inte är vetenskapligt motiverat att slå samman olika feministiska inriktningar om syftet är att undersöka vilka faktorer som påverkar individers och grupperas feministiska värderingar. Fortsatt forskning på temat kräver ett tillvägagångssätt som tar hänsyn till variationen av feministiska inriktningar. Detta eftersom samhällets strukturer samt individuella erfarenheter verkar ha stor betydelse för hur vägen till feministpositionen ser ut. Slutsatserna nedan avser därför endast den studie som gjorts av Sällskapet, där det feministiska perspektivet är radikalt. Kunskap om Sällskapet och deltagarnas väg dit kan med stor sannolikhet användas för att förstå andra liknande grupper. Kanske är det möjligt att dra slutsatser om unga, radikala feminister i Sverige generellt. Det är en fråga som lämnas åt kommande forskning.

Arvets betydelse

Ett av de antaganden som formulerades i uppsatsens inledning var att deltagarna i studien förväntades ha relativt liknande habitus, och därmed liknande kapitalvolym och kapitalsammansättning. Deltagarnas uppväxt och bakgrund förväntades därför innehålla vissa liknande element. Antagandet kan bekräftas på så sätt att tillgången av det kulturella kapitalet både var stort och enhetligt deltagarna emellan. Den del av deltagarnas habitus som ärvt från föräldrar, samt element från uppväxt och bakgrund visade sig dock ha lågt förklaringsvärde för att förstå deltagarnas position i, och väg till Sällskapet. Undantaget är hur synen på utbildning som självklar verkar ha förts vidare från föräldrar till deltagare. Om deltagarnas

positiva syn på framtida utbildning är ett resultat av föräldrarnas utbildningsval eller om det snarare är ett resultat av den sociala kontext de befinner sig inom i stort, har inte kunnat fastställas. Att bilden av utbildning ses som ett sätt att fortsätta bekämpa de orättvisor som deltagarna anser finns i samhället, kan dock bekräftas.

Flera olikheter i deltagarnas vägar till Sällskapet har kunnat konstateras. För det första kommer deltagarna från varierande ekonomiska bakgrunder. Även arbetsdelningen baserad på kön i deltagarnas hem har sett eller ser ut på skilda sätt. Det är alltså inte så, som antogs i ”undersökningsfrågor”, att en könsneutral arbetsdelning i hemmet varit en bidragande orsak till uppkomsten av feministiska tankar och värderingar hos deltagarna. Antagandet om att föräldrar skulle haft inflytande över sina barns feministposition visade sig generellt sett ha lågt förklaringsvärde i Sällskapets fall. Något generellt samband mellan vare sig föräldrars inställning till feminism, politiska sympatier, arbetsdelning mellan kön i hemmet, klassposition och deltagarnas feministposition har inte kunnat konstateras.

Orättvisan och dess betydelse

Orättvisan är en väsentlig beståndsdel som format deltagarnas habitus. Orättvisan skapar en mottaglighet hos deltagaren som gör denne mer benägen att uppfatta och engagera sig i andra orättvisor i samhället. Lika mycket som individen känner frustration över sin egen orättvisa, känner den inför de orättvisor som finns runt om kring den. Konsekvensen av orättvisan har varit antingen känslo- eller hälsomässig motgång. Det går därför att fastslå att en viktig faktor som upptäckts hos deltagarna är att samtliga har upplevt en orättvisa som handlat om någon form av maktförhållande, vilket alltså gjort dem mottagliga för andra maktrelaterade orättvisor. Bland de tidigare forskningsresultat som presenterats ovan har ett samband mellan upplevt förtryck och feministiska åsikter påvisats. Detta samband har påträffats i ett fåtal fall även i denna studie. Det är dock så, i Sällskapets fall, att orättvisan både kan vara av en sådan förtryckande karaktär som av andra karaktärer.

I takt med deltagarnas växande mottaglighet för orättvisor i samhället börjar de att förvärva den typ av kulturellt kapital som senare ska visa sig vara kompatibelt med Sällskapets miljö. De smakpreferenser som utvecklas och framhävs är ett resultat av deras samhälls- och normkritiska inställning i stort.

På samma sätt som Nilsson argumenterar, det vill säga att det finns flera vägar fram till kommunalrådsposten, men att det är vanan av att befinna sig på det politiska

fältet som har störst betydelse, argumenterar denna uppsats för att det är upplevelsen av ”orättvisan”, samt mötet med inslussaren, som har störst betydelse för platsen i Sällskapet. Att de olika personerna skiljer sig åt angående uppväxtförhållanden och politiska sympatier inom familjen, samtidigt som de har gemensamt att de upplevt en maktrelaterad orättvisa, ligger i linje med Nilssons argument om att vägarna fram till positionen kan vara olika, men att det finns en förenande faktor.

Inslussarens betydelse

En slutsats beträffande vägen till Sällskapet är att samtliga deltagare, efter det att orättvisan försett dem med samhällsengagemang och vissa specifika smakpreferenser, kommit i kontakt med en så kallad inslussare. Inslussaren och den så småningom inslussade etablerar kontakt eftersom dessa uppfattar varandra som lika, på basis av de yttre attribut de bär. Inslussaren föreslår att deltagaren borde närvara vid ett möte, vilket deltagarna i uppsatsens samtliga fall har gjort. När deltagaren besöker Sällskapet beskriver hen att hen känner sig som hemma. Detta eftersom övriga deltagare har liknande erfarenheter av orättvisor och således en liknande uppsättning kulturellt kapital. Kommande forskning behöver undersöka om det finns personer som blivit introducerade till liknande grupper som Sällskapet på samma sätt som deltagarna i studien, men som inte känt sig hemma i miljön och därmed slutat besöka gruppen. Ett sådant resultat skulle bidra med större komplexitet, samtidigt som en djupare förståelse för inslussarens roll och tillvägagångssätt skulle kunna nås.

Det kulturella kapitalet och dess betydelse för erkännande och misskännande

Deltagarnas smakpreferenser gällande yttre attribut och kulturella vanor antogs ha vissa likheter, eftersom de antogs ha liknande habitus. Detta kan bekräftas på så sätt att den del av deras habitus som påverkats av orättvisan försett dem med de yttre attribut och kulturella vanor som förenar dem. I övrigt är de dock olika varandra vad gäller faktorer relaterade till uppväxt och familj.

Samtliga deltagare som befinner sig i Sällskapet behärskar de sociala koder och regler som präglar gruppen. De är bärare av de smakpreferenser som erkänns värde; de vet vilka samtalsämnen som är accepterade och vilka som inte är det. De vet att det som uttrycks samhällskritiskt och normbrytande, både genom tal och yttre attribut, erkänns värde. Deltagarna visar upp sina individualiteter och normkritiska

personligheter genom såväl verbala som utseendemässiga uttryck. Att deltagarna behärskar dessa koder bör dock endast ses som ett uttryck för att deras habitus är kompatibelt med Sällskapetets doxa.

Under studiens gång har endast ett fåtal misskända beteenden kunnat observeras. Samtliga behärskar alltså generellt sett de fältspecifika koder och regler som präglar fältet. Det kulturella kapital som deltagarna besitter är ett specifikt sådant. Det samhällskritiska, normbrytande och avvikande det som erkänns värde, både när det gäller kulturkonsumtion och andra smakpreferenser. Det ges inget utrymme att falla utanför dessa krav. I de fåtal fall det har hänt har gruppen misskänt deltagaren i fråga genom att ifrågasätta, kritisera och dumförklara. Ett argument är därför att inträdeskraven till Sällskapet, i termer av att bli socialt erkänd, är snäva. Svaret på frågan om positionen är tillgänglig för individer med skilda habitus är därför negativt. För att besvara denna fråga ytterligare bör kommande forskning undersöka om det i liknande grupper finns personer som misskänns, trots att deras habitus inte avviker från övriga deltagare. Känner även dessa personer sig som hemma? Utan ett sådant resultat är slutsatsen att en deltagare i Sällskapet måste ha ett habitus och smakpreferenser som är kompatibla med den doxa som råder i Sällskapet. I det här fallet är därmed feministpositionen exkluderad till individer som är bärare av detta specifika habitus. Det är inte alla som i sociologisk mening blir insläppta i denna grupp utan det finns en rad förutsättningar individen måste uppfylla.

Vikten av att befinna sig på rätt sida skiljelinjen

En sista slutsats i denna uppsats gäller deltagarnas angelägenhet om att tydligt visa för övriga deltagare att de befinner sig på ”rätt sida” av skiljelinjen mellan betonandet av kulturellt och ekonomiskt kapital. Att befinna sig på den sida som betonar vikten av det kulturella kapitalet är en förutsättning för att bli erkänd i Sällskapet. Att även förakta den sida som betonar vikten av det ekonomiska kapitalet stärker deltagarnas position på ”rätt” sida av skiljelinjen. Denna position yttrar sig såväl genom verbala uttryck som smakpreferenser och kulturella vanor.

Processer för erkännande och misskännande har beskrivits för att kunna konstatera att inträdeskraven är relativt snäva, trots deltagarnas bild av att Sällskapet inkluderar och välkomnar alla. Att ”få vara sig själv” stämmer bara i de fall då personen i fråga uttrycker de krav för norm- och samhällskritik som är av stor vikt för att nå erkännande i gruppen.

De faktorer som tidigare forskning kommit fram till har i vissa fall visat sig ha ett förklaringsvärde även för denna uppsats slutsatser. Socioekonomisk bakgrund verkar inte ha en avgörande betydelse för radikalfeministernas politiska position, något som även Catherine Harnois menade. Att upplevt sexuellt våld har betydelse för deltagarnas väg till Sällskapet kan inte heller sägas ha en avgörande betydelse, även om den typen av våld upplevts hos ett fåtal deltagare. Det är upp till framtida forskning att avgöra om betydelsen av faktorer som socioekonomisk bakgrund, upplevt sexuellt våld etcetera eventuellt varierar mellan olika feministiska inriktningar. Det är också upp till denna framtida forskning att studera om det finns fler variabler som är beroende av varandra för att fastställa olika vägar till olika feministpositioner. Överlag rekommenderas ett vidgat sätt att se både på olika feministiska inriktningar, samt olika vägar som leder fram till dessa. Att ställa frågan om hur man blir feminist med hänsyn till specifik kontext och individuella erfarenheter kan bidra till en djupare förståelse för hur olika feminister nått sin position, och om det därigenom är möjligt att reducera komplexiteten. Är det till exempel möjligt att fastställa ”vägen till den politiskt aktiva radikalfeminismen”? Är det på ett liknande sätt möjligt att fastställa att vägarna ser olika ut beroende på feministiskt inriktning? Finns det några gemensamma nämnare för samtliga feministiska inriktningar? Detta är frågor som framtida forskning behöver undersöka för att kunna få djupare kunskap om ämnet.

För att slutligen svara på uppsatsens fråga ”Hur blir man politiskt aktiv radikalfeminist? Vad krävs för att bli erkänd?” är det korta svaret att för att en individ ska bli erkänd i Sällskapet, krävs det att denne uppfyller de krav på art och volym av kulturellt kapital som är gemensamt för deltagarna i Sällskapet. Att vara politiskt aktiv radikalfeminist är alltså inte en position man får vara sig själv. Att vara politiskt aktiv radikalfeminist är snarare en position som har snäva krav och regler för vem som tillåts att ”vara sig själv”.

Referenser

Aronson, Pamela., 2003. Feminists or "Postfeminists"? Young Women's Attitudes toward Feminism and Gender Relations. *Gender and Society* 17 (6): 903-922.

Becker, S. Howard. 2008. *Tricks of the trade. Yrkesknep för samhällsvetare*. Malmö: Liber AB.

Bertaux, Daniel. 1983. *Biography and Society: the life history approach in the social sciences*. Beverly Hills: Sage.

Bourdieu, Pierre. 2010 (1984). *Distinction*. London & New York: Routledge.

Broady, Donald. 1990. *Sociologi och Epistemologi. Om Pierre Bourdieus Författarskap och den Historiska Epistemologin*. Stockholm: HLS Förlag.

Buschman, K. Joan & Lenart, Silvo. 1996. "I Am Not a Feminist, but...": College Women, Feminism, and Negative Experiences. *Political Psychology* 17 (1): 59-75.

Dalen, Monica. 2007. *Intervju som Metod*. Malmö: Gleerups Utbildning AB.

Fangen, Katrine. 2005. *Deltagande Observation*. Malmö: Liber AB.

Fangen, Katrine & Sellerberg, Ann-Mari. 2011. *Många möjliga metoder*. Lund: Studentlitteratur.

Harnois, Catherine. 2005. Different Paths to Different Feminisms? Bridging Multiracial Feminist Theory and Quantitative Sociological Gender Research. *Gender and Society* 19 (6): 809-828.

Lundberg, Svante. 1993. *Sextioåttor: studie av en politisk generation*. Höör: Östlings Bokförlag Symposion AB.

McCabe, Janice., 2005. What's in a Label? The Relationship between Self-identification and "Feminist" Attitudes among U.S Women and Men. *Gender and Society* 19 (4): 480-505.

Nationalencyklopedin. 2014. *Radikalfeminism*. URL: <http://www.ne.se.proxy.lnu.se/lang/radikalfeminism> [Besökt: 2014-03-01].

Nilsson, Thorbjörn. (1999). *Vägen fram till Kommunalrådsposten: Identitetsförhandling i den lokala politikerulturen*. Växjö: Centrum för kulturforskning, Växjö Universitet.

Peltola, Pia., Milkie, A. Melissa & Presser, Stanley. 2004. The "Feminist" Mystique: Feminist Identity in Three Generations of Women. *Gender and Society* 18 (1): 122-144.

Rhodebeck, A. Laurie 1996. The Structure of Men's and Women's Feminist Orientations: Feminist Identity and Feminist Opinion. *Gender and Society* 10 (4): 386-403.

Ritzer, George. 2009. *Sociologisk Teori*. Upplaga 1:2. Malmö: Liber AB.

Schnittker, Jason., Freese, Jeremy & Powell, Brian. 2003. Who are Feminists and What do they Believe? The Role of Generations. *American Sociological Review* 68 (4): 607-622.

Skeggs, Beverley. 1997. *Att bli respektabel. Konstruktioner av klass och kön*. Göteborg: Daidalos AB.

Vetenskapsrådet. 2014. *Forskningsetiska Principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet. E-bok.

Vänsterpartiet. 2014. *Partiprogram*. URL: <http://www.vansterpartiet.se/material/partiprogram/> [Besökt: 2014-03-01].

Intervjuguide

Viktigt att tänka på innan, under och efter intervju

- Anta ett konstruktivistiskt synsätt: inte bara vad som sägs, utan hur det sägs. Uppmärksamma ordval, synvinkel, tonfall och kroppsspråk (Fangen & Sellerberg, 2011: 60)
- Be att få spela in samtalet
- Nicka, humma, titta i ögonen, bekräfta intervjupersonen.
- Ställ följdfrågor: kan du berätta mer om din barndom? Du nämnde X, kan du inte berätta mer om vad som hände?
- Presentera syftet
- Informera om vilken typ av frågor som kommer ställas
  - Bakgrund, familj, politik, intressen, utbildning, social bakgrund, umgänge etc.
- De forskningsetiska kraven
  - Rätt att avbryta, frivilligt att delta, anonymitet, vilka kommer att kunna läsa uppsatsen, endast jag kommer att ha tillgång till transkriberade intervjuer.

Fas 1. Bakgrund

Obs! Ställ bredare frågor av ”berätta”-karaktär. Se dock till att dessa punkter besvaras på ett eller annat sätt.

- Berätta om din familj
  - (se till att, minst, få svar på följande punkter).
  - Förälder 1
    - Yrken
    - Intressen
    - Utbildningsnivå
    - Politisk tillhörighet
    - Feminist?
  - Förälder 2
    - Yrken
    - Intressen
    - Utbildningsnivå

- Politisk tillhörighet
  - Feminist?
- Syskon
  - Yrken/skola
  - Intressen
  - Utbildningsnivå
  - Politisk tillhörighet
  - Feminist?
- mor- och farföräldrar
  - yrken
  - intressen
  - utbildningsnivå
  - politisk tillhörighet
  - feminist?
- dig själv
  - yrke (t.ex. extrajobb)
  - intressen
  - utbildningsnivå
  - politisk tillhörighet
- Berätta om när du växte upp
  - Vad för slags ort/orter är du uppväxt i? (stad, landsort, förort)
  - Vem gjorde vad hemma?
    - Disk, städ, mat, rensa avloppet, tvätta bilen, tanka,
  - Om ni reste, vart reste ni?
    - Vilken typ av resor? Familjehotell på Mallorca vs. Bila i europa
  - Vad lyssnade familjen på för musik hemma?
  - Har din familj intresserat sig för konst (tavlor, utställningar osv)?
  - Hur såg konversationerna kring matbordet ut?
    - Vad pratade ni om?
    - Hur var stämningen oftast?
    - Pratade ni om orättvisor?
  - Vad tror du att dina föräldrar har tyckt varit allra viktigast när det kommer till uppfostran?
  - Vilka sysslor fick du hjälpa till med?

- Både ”tjej/kill”-sysslor?
  - Kände du dig rättvis/orättvist behandlad när det kommer till ”könade” arbetsuppgifter?
  - Vem var du?
    - Hur klädde du dig, vad hade du för intressen?
  - Vilka var dina kompisar i 14 års åldern?
    - Beskriv hur de var
  - Favoritämnen i skolan?
    - Lärare som påverkat dig?
  - Hur var du i skolan i 14-års åldern?
    - Engagerad, frånvarande, aktiv i elevråd el.?
    - Hur tror du att andra skulle beskriva dig då?
  - Hur var du i skolan i 17-års åldern?
    - Engagerad, frånvarande, aktiv i elevråd el.?
    - Hur tror du att andra skulle beskriva dig då?
  - Hur såg dina närmsta kompisars familjer ut?
    - Yrken, vanor etcetera?
- Hur blev du feminist, tror du?
  - Avgörande ögonblick? Någon/några speciella händelser?
- När skulle du säga att ditt intresse för feminism startade?
  - Ungefärlig ålder
  - Fanns det någon speciell person som påverkade dig?
  - Är dina vänner intresserade av feministiska frågor?
    - Har de varit när du var yngre?
  - Hade du någon förebild som du känner har påverkat dig?
  - Upplevt någon form av förtryck?
    - Sexuellt våld? (känn av om denna fråga kan ställas)
- Varifrån tror du att du fått dina feministiska åsikter?
  - Föräldrar, skola, vänner, intressen?

Fas 2.

- Ser dina föräldrar sig som feminister?
  - Har de feministiska åsikter?
  - Är de feminister på samma sätt som du?

- Berätta om ditt engagemang i Sällskapet
  - Hur kom det sig att du engagerade dig i Sällskapet?
  - Har du förändrats som person sedan du engagerade dig här?
  - Vilken är den största anledningen till att du stannar i gruppen?
  - Känner du dig hemma i gruppen?
    - Varför/varför inte?
- I vilka sammanhang känner du dig mindre ”hemma”?
  - Finns det några speciella platser eller grupper av människor du känner dig obekvämt med?
- Diskuterar du ofta feministiska frågor med vänner/familj/bekanta?
- Hur är stämningen med familjen när ni diskuterar sådant, om ni gör det?
  - Bland kompisar?
- Hur blir du bemött när du berättar att du är feminist?
  - I vilka sammanhang får du positiva resp. negativa reaktioner?
  - Hur hanterar du eventuellt motstånd? Hur reagerar du på det?
- Är du engagerad i någon förening/nätverk/grupp som arbetar med feministiska frågor (utöver Sällskapet)?
- Berätta om din syn på utbildning (vidareutbildning)
  - Vad vill du i framtiden? Vill du studera? Till vad? Hur ser du på utbildning?
  - Finns det något du absolut inte kan tänka dig (yrke)?
  - Har du läst några kurser på universitet/högskola e. l.?
    - Vilka?
  - Har du läst några kurser om feminism/genusvetenskap?
- Vad får du för associationer till ordet feminist?
- Hur ser du på ditt liv om 15 år?
  - Vad gör du, hur bor du?
  - Vad vore drömmen? Vad känns realistiskt?
- Vad har du för intressen idag?
- Beskriv din musikstil.
- Beskriv din klädstil.
  - Är det viktigt för dig?
  - Uttrycker dina kläder vem du är? På vilket sätt?
- Hur ser du på din fortsatta framtid som aktiv politisk feminist?

Avslutande moment

- Scenario

Avslut

- Är det något vi inte behandlat?
- Har du kunnat ge en rättvis bild av dig själv under intervjun?
- Hur har du upplevt intervjun och de teman som har behandlats?
- Om du vill tillägga något, eller känner i efterhand att något var obekvämt, ring!
- Ge ut mobilnummer + mailadress.